

Abstract

Svenska rädslor – en nutidsanalys kopplad till den svenska historien

Den 11 september skakades USA av en terroristattack utan motstycke i vår nutidshistoria. Händelsen gav eko även i Sverige. Den här studien syftar till att kartlägga de svenska rädslorna mellan attacken fram till 2008 för att se vilka tecken på kontinuitet respektive förändring som finns bland dem. Som historisk referenspunkt används i huvudsak Sverker Oredssons generösa forskning över 1900-talets svenska rädslor. Studien gör också anspråk att utifrån ett strukturellt tankesätt och institutionell teori förstå och förklara resultatet av jämförelsen. Studien har utgått från Oredssons övergripande kategorisering och med hjälp av politiska och mediala dokument i en textanalys kartlagt de svenska rädslorna mellan 2001-2008. Resultatet visar på både förändringar och kontinuitet. Rädslan för yttre fiende i form av stat har försvunnit ut i periferin, medan terrorismen fått stor uppmärksamhet mellan 2001-2008. Rädslan för samhällsomstörtande verksamhet och inre oordning har blivit mer mångfacetterad med klassiska inslag som politisk extremism och nya i form av bl.a. terrorismen. Rädslan för invandrare visar tecken på fortsatt kontinuitet. Dessa resultat har med stor sannolikhet sin förklaring i att 11 september attacken fungerade som ett formativt moment och som en självförstärkande mekanism för de svenska rädslorna efter 2001.

Mikael Öman

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Svenska Rädslor

En nutidsanalys kopplad till den svenska historien

Mikael Öman

2010-04-08

Masteruppsats 15HP

14901 ord

Innehåll

1. Inledning.....	1
1.1 Syftet med studien.....	4
1.2 Avgränsningar.....	4
2. Metod och material.....	7
2.1. Grundläggande design.....	7
2.2 Behandling av material – Källkritik.....	8
2.3. Textanalysen.....	9
2.4. Slutsatsdragning.....	9
2.5. Vetenskaplig kvalitet.....	10
3. En tillbakablick i historien.....	11
3.1 Utgångspunkt.....	11
3.2. Ur en teoretisk synvinkel.....	13
4. Resultat.....	16
4.1. Inledning - "En attack mot oss alla".....	16
4.2. År 2001 – Terrorismen slår till på allvar.....	18
4.3. År 2002 – Upptrappning i mellanöstern ger eko även i Sverige.....	21
4.4. År 2003 – Anna Lindh mördas och demonstrationerna i Salem störst i Europa.....	23
4.5. År 2004 – EU utökas och Socialdemokraterna oroar sig för social turism.....	25
4.6. År 2005 – Hot om balkanisering och nya terrordåd.....	26
4.7. År 2006 – Muhammedkarikatyrerna ger eko.....	28
4.8. År 2007 – Den organiserade brottsligheten i blickfånget.....	30
4.9. År 2008 – Rysskräcken en verklighet eller ett spöke?.....	32
4.10. Sammanfattning.....	34
5. Jämförelse Oredsson.....	35
5.1 Nutidens rädsla sammanfattas.....	35
5.2. Rädslan för yttre fiende.....	36
5.3 Rädslan för inre oordning.....	36
5.4. Rädslan för invandrare.....	39
5.5. Sammanfattning de svenska rädsorna.....	39
5.6. En ny struktur?.....	40
6. Slutsatser.....	43
6.1 En nutida karläggning.....	43
6.2 Historisk jämförelse.....	43

6.3 Strukturella förklaringar	43
6.4 Avslutning	44
7. Litteraturlösteckning	45

1. Inledning

Outside, even through the shut window-pane, the world looked cold. Down in the street little eddies of wind were whirling dust and torn paper into spirals, and though the sun was shining and the sky a harsh blue, there seemed to be no colour in anything, except the posters that were plastered everywhere. The blackmoustachio'd face gazed down from every commanding corner. There was one on the house-front immediately opposite. BIG BROTHER IS WATCHING YOU, the caption said, while the dark eyes looked deep into Winston's own.

George Orwell, 1984 (NineteenEightyFour), 1949.

Makt i utbyte mot skydd har varit en klassisk pusselbit i statsbildningar långt tillbaka i tiden, och många gånger ett klassiskt tema att studera i statsvetenskapliga studier.¹ I George Orwells dystopi, 1984, har samhällets trygghetsnarkomani gått så långt att den privata sfären hos medborgarna helt upphört. Allt övervakas för att skydda medborgarna. *Har du något att dölja?;* ekar mellan raderna, som ett sorts övervägande argument till att statens övervakningsmetoder inte är annat än legitima. Orwells samhälle är givetvis ett extremexempel på hur trygghetsnarkomanin kan välta över en demokrati till ett icke-demokratiskt samhälle.

Diskussioner om statens befogenheter att skydda sina medborgare är ständigt pågående. I modern tid har suveränens svärd bytts ut mot framförallt militär makt och övervakning. Oavsett medel leder båda två emellertid till ett svårlöst problem. Sambandet mellan nationell säkerhet och en demokratisk samhällsordning har ofrånkomliga inbyggda motsättningar. Statens upprätthållande av nationell säkerhet innebär automatiskt att vissa grundläggande demokratiska värderingar, fri- och rättigheter, behöver inskränkas. I och med det föder en allt för stor säkerhetsapparat således automatiskt risken att demokratin i sig hotas. Denna diskussion har blivit allt mer intressant i och med övervakningens intåg, som en preventiv säkerhetsmetod i samhället, det senaste seklet. Varför? Pågrund av att det är en effektiv metod som inte behöver synas. Medborgarna har svårt att kontrollera i vilken utsträckning privatlivets helgade sfär skärskådas av staten.

Sverige kallas ibland för trygghetsnarkomanernas land. Det har t.o.m. skrivits böcker i ämnet.² Ändå har vi inte varit i krig på nästan 200 år, och varit förskonade från stora katastrofala samhällseliga omvälvningar i modern tid. Visst har det hänt saker som rivit djupa sår i svenskarnas tillit till den trygghet staten ska tillhandahålla. Tsunamikatastrofen är ett

---

¹ Redan Platon diskuterade våldsmonopolet i sin bok *Staten*, men framförallt i boken *Lagen*. Även John Locke diskuterade temat, och kom fram till att suveränen hade rätt att sätta sig över lagen och använda våld om det var för allmänhetens bästa. Huruvida suveränen haft ett legitimt syfte för sina överträdelser var dock upp till folket att avgöra, vilket på så sätt skapade en osynlig balans mellan folket och dess suverän (Ekengren, A.-M., & Oscarsson, H. (2002). *Det Röda Hotet*. Lund: Nordic Academic Press.)

² (Eberhard, 2007)

sådant exempel. Vi borde ändå känna oss trygga givet vår historia. Ändock visar vi gång på gång upp en bild av allvarliga rädslor som måste stävjas med åtgärder från statens sida. Har det inte varit "ryssen" som stått och knackat på dörren, har det varit "immigranten" eller "terroristen". Det vore givetvis naivt att hävda att det inte finns några sådana hot mot den svenska tryggheten, givetvis förefaller det så. Den debatt som då och då blossar upp kring nya säkerhetspolitiska åtgärder, där kritiska röster ofta varnar för ett samhälle där demokratis grundvalar trampas på tårna, visar ändå att alla inte godtar ökad säkerhet som medicin för vår trygghetsnarkomani. Vid skärselden har det visat sig att hemlig övervakning, enligt det svenska folket, heller inte varit godtagbara metoder av staten. En sådan tydlig händelse uppenbarade sig vid en presskonferens den 3:e maj 1973.

Den 3:e maj 1973 avslöjade journalisterna Jan Guillou och Peter Bratt en för den svenska allmänheten dittills okänd underrättelseorganisation, IB. I en artikel påstod Guillou och Bratt att denna organisation verkade både inom och utanför Sveriges gränser, och påstods dessutom ha kopplingar till det styrande socialdemokratiska partiet. Genom infiltration ska IB under nästan 30 år kartlagt flera tusen svenskar och samlat dem i stora register.³ Reaktionen på artikeln blev massiv både politiskt och i samhället som stort. Guillou och Bratt sattes i fängelse för spionage, medan den politiska debatten gick varm.⁴ För vår dåvarande statsminister Olof Palme beskrivs händelsen som en av de mer betungande under hans politiska karriär. Palme höll för ovanlighetens skull en mycket låg profil efter händelsen och de uttalanden han gav höll han, enligt säkerhetskommissionens rapport, inne med väsentlig information. En sorts medveten strategi som kom att ifrågasätta hela hans trovärdighet.⁵ Händelsen visar hur det samhällseliga förtroendet för staten lätt kan raseras, när befogenheterna överskrids.

IB-affären satte den svenska statliga övervakningen under ett helt nytt ljus. Avslöjandet innebar en negativ fokusering på övervakning, högst ovälkommen för staten. Som en vålnad har detta sedan dess förföljt framförallt det socialdemokratiska partiet. Trots den intensiva debatt som under lång tid följde efter IB, dröjde det ända till 1999 innan en säkerhetskommission tillsattes för en grundlig utredning av 1900-talets övervaknings metoder en gång för alla. Resultatet blev en flera tusen sidor lång serie där svensk övervakning fram till senare delen av 1990-talet stöttes och blöttes. Det har också i efterspelet av IB-affären utgetts ett flertal böcker utöver den statliga utredningen i ämnet svensk övervakning. Inte minst den serie böcker som inom MUST-programmet beskriver ämnet historiskt under 1900-talet. I denna ambitiösa litteratur finns en klar bild av *dåtidens* svenska övervakningssamhälle med syfte att hålla oss trygga. Det är i denna litteratur i allmänhet, och Sverker Oredssons bok *Svensk Rädsla* i synnerhet, som den här uppsatsen har sin utgångspunkt. Oredsson beskriver i sin bok "den svenska rädslan" uppdelad i olika kategorier. Han argumenterar för att de svenska rädslor han beskriver mer eller mindre är

---

³ (Lampers, SOU 2002:92, p. 27)

⁴ (Oredsson, *Svensk Rädsla*, 2001, p. 9)

⁵ (Österberg, 2009, p. 148ff)

konstanta över tid, därmed också som institution mer eller mindre stabila mot förändringar. Oredssons resultat visar att till och med extraordinära händelser har liten förändringskapacitet på våra rädslor, även om små förändringar kan observeras.⁶ Denna tes blir intressant satt i en nutidskontext.

Under 2000-talet har en rad stora händelser påverkat den säkerhetspolitiska arenan. Framförallt terroristattacken mot USA den elfte september 2001 ses av många forskare inom säkerhetspolitiken som en sådan.⁷ Händelsen förändrade enligt många världen för alltid. Trots att angreppet var riktat mot amerikanska mål blev dess symboliska värde betydligt större. Göran Persson, vår dåvarande statsminister, kommenterade händelsen initialt som "ett angrepp på oss alla", och var tidig att påpeka att "Vi lever nu i en ny tid. Ingenting blir sig likt efter det som hänt idag".⁸ Attacken sågs alltså inte enbart som riktad mot USA som nation, utan även på likasinnade stater med samma grundläggande samhällsliga värderingar.

Effekterna av attacken blev givetvis många. Säkerhetspolitiskt innebar attacken något nytt, sett till dess omfattning och karaktär. Från att staten säkerhetspolitiskt agerat efter uttalade hot från stater eller grupper, gick man till en syn karaktäriserad av misstänksamhet och rädsla för *en fiende mitt ibland oss*.⁹ Den totala kostnaden för terroristattacken har enligt den amerikanska federala polisen uppskattats till mellan 175 000-250 000 USD, alltså ungefär vad en normalstor villa kostar i Sverige.¹⁰ Alltså var det ekonomiskt sett inget problem för en privatperson att finansiera en av de mest förödande terroristattackerna i modern tid. Därav insåg man snabbt att det också kunde hända igen. Eftersom attacken också kom som en blixtnöj från klar himmel, där inga dåtida signalspanningsmetoder varit effektiva nog att plocka upp hotet, vändes den säkerhetspolitiska spelplanen upp och ner.¹¹

Denna av många ansedd totalt omvälvande händelse borde givet Oredssons tes mer eller mindre inte ha påverkat de rädslor svenska samhället hyser. Om så är fallet ska denna studie försöka visa.

---

⁶ (Oredsson, Svensk Rädsla, 2001)

⁷ (Agrell W. , 2005)

⁸ (Persson, Min väg, mina val, 2008, p. 309f)

⁹ (Agrell W. , 2005, pp. 31ff, 147ff)

¹⁰ (Agrell W. , 2005, p. 147)

¹¹ Ibid

1.1 Syftet med studien.

Syftet med den här studien är alltså att fortsätta den vetenskapliga kartläggning som har gjorts av svensk säkerhetspolitik de senaste decennierna. Kartläggningen kommer att fokusera på en mer nutida kontext, 2001-2008, där det vetenskapliga bidraget är betydligt tunnare. Med utgångspunkt i Oredssons forskning och på begreppet *rädsla*, kommer en kartläggning över vilka *rädslor* svenska samhället hyser över tidsperioden att göras. Analytiska verktyg för hur dessa rädslor kan identifieras följer i metod- och materialdiskussionen.

Studien har också en förklarande ansats. Tidigare forskning kommer att jämföras med studiens egen kartläggning, för att se om det finns ett mönster över tid. Eftersom en del av 2000-talets säkerhetspolitiska studier hävdar att attackerna mot USA 2001 förändrade hela den säkerhetspolitiska ordningen, är en jämförelse med Oredssons slutsatser om kontinuitet respektive förändring högst intressant. De statliga utredningar och den litteratur som beskriver 1900-talets övervakning kommer användas som den är, utan vidare kritik till dess resultat. Jag utgår från att dessa rapporter skrivits utifrån god vetenskaplig sed och håller en mycket hög kvalitet. Detta materials slutsatser kommer att användas som historiska referenspunkter.

Den beskrivande delen av studien behöver inte en mer preciserad frågeställning än det som syftet poängterar. Den förklarande ansatsen kommer dock i grunden från en mer preciserad fråga nämligen:

- Vilka tecken på kontinuitet respektive förändring av de *rädslor* svenska samhället hyser finns efter 9/11 attackerna jämfört med de som vetenskapligt beskrivits under 1900-talet?
- Vilka strukturella förklaringar har dessa?

Studien vill därmed göra anspråk på att bidra med ytterligare förståelse hur rädslan som institution fungerar inom det svenska samhället. Förutom bidraget med kartläggningen i sig, kommer studien kunna ge ytterligare förståelse för hur stora säkerhetspolitiska händelser påverkar *rädslan* inom samhället. Rädslan är inget givet objekt man kan ta på, utan ses som en osynlig institution, alltså liknande den institution av normer som existerar på ett osynligt sätt i samhället. Studien kommer också automatiskt att bli ett inlägg i debatten om huruvida attackerna mot USA 2001 helt förändrade den säkerhetspolitiska arenan.

1.2 Avgränsningar

Att studera säkerhetspolitik och specifikt i detta fall övervakning är svårt p.g.a. den begränsade mängd material som finns att tillgå. En stor del av det säkerhetspolitiska materialet är hemligstämpelat och kan därför inte granskas. En rättvis och korrekt kartläggning av hotbilder i nutid utan tillgång till statens hemliga dokument är i princip

omöjligt. Detta väcker frågor om en analys av dokument är bästa metod givet syftet. En sådan diskussion kommer att behandlas senare under metodavsnittet.

Enligt Oredssons synsätt finns det möjlighet att kringgå detta problem. Oredsson menar att man, till skillnad från hotbilder, kan studera *rädsla*. Rädsla tar sig på ett mer lättillgängligt sätt uttryck i samhället och som kan ses som en sorts spegelbild av de hot som finns. Rädsla ger kanske inte en exakt spegling av de hot staten analyserar och värderar, men det ger ett studieobjekt möjligt att studera och som ligger tillräckligt nära verkligheten för att vara vetenskapligt acceptabelt.

Sverker Oredsson använder sig av denna metod i sin analys av Sveriges säkerhetspolitik under 1900-talets första hälft. Han menar att "Rädslan [...] är påverkad av de hot som upplevs. På grund av rädslan vidtas åtgärder. Åtgärderna är riktade mot hoten."¹² Oredsson motiverar sitt val av att studera *rädsla*, med att "[...]"hotbild" är för mig mer preciserat än "rädsla". Man försöker då göra klart *hur* en fiende skall angripa etc. Rädslan inkluderar också ett läge före preciseringar. Det kan vara ett känsloläge som först så småningom ges en mer sammanhängande struktur."¹³ Likaväl som hot är en direkt anledning till att en stat har ett polis-, militär- och ett domstolsväsende, är rädslan för inre oordning uttryck för samma sak om än mindre preciserat.¹⁴ Det är däremot viktigt att avgränsa valet av studieobjekt till vems och vilken typ av rädsla som kom att studeras.

Den *svenska* rädslan är det objekt den här studien fokuserar på. Eftersom ett objekt, såsom en stat, inte har några känslor, går det heller inte hitta uttryck för rädsla.¹⁵ Det går dock att studera statens företrädare d.v.s. politiker och tjänstemän. Deras värderingar och känslor tar sig uttryck i både policydokument, utredningar och yttranden etc. Även i media uttrycks ofta en samlad rädsla inom samhället. Oredsson menar att det är oproblematiskt att jämföra den rädsla uttryckt av statens företrädare och media, med en sorts "svensk officiell rädsla", varför just dessa är lämpliga subjekt.¹⁶

För att begränsa vilka typ av rädsor som skall studeras kommer jag att använda Oredssons övergripande kategorisering. Detta har både för- och nackdelar. En på förhand fast övergripande kategorisering gör att man kan missa nya fenomen som inte ryms inom kategorierna. Fördelen är att du får en klar bild av vad man bör leta efter. Eftersom materialet är massivt har jag bedömt att ett öppet analytiskt verktyg snabbt skulle kunna innebära att man går vilse i materialet. Dessutom är begreppet rädsla så brett att det behövs en klar avgränsning vad för typ av rädsla man letar efter redan på förhand. Miljöförstöring skulle till exempel kunna inrymmas i en för staten säkerhetspolitisk fråga. Jag har valt att

---

¹² (Oredsson, Svensk Rädsla, 2001, p. 12)

¹³ Ibid

¹⁴ (Oredsson, Svensk Rädsla, 2001, p. 14)

¹⁵ (Oredsson, Svensk Rädsla, 2001, p. 15)

¹⁶ Ibid.

avgränsa studien snävare än så och endast inrikta mig på de säkerhetspolitiska hot Oredsson analyserat. Detta underlättar också jämförelsen.

Viktigt att poängtera är även att studien är inriktad på att studera den rädsla staten ger uttryck för offentligt. Att granska den som inofficiellt ligger till grund för åtgärder medför de materialproblem som diskuterats tidigare. Den inofficiella rädslan finns i störst utsträckning samlad i de hemliga dokument som preciserar hotbilderna mot Sverige. Eftersom det inte finns möjlighet att studera dessa dokument blir det därmed också omöjligt att beskriva dessa rädslor.

2. Metod och material

2.1. Grundläggande design

Vad gäller studiens design har jag redan nämnt vissa problem när det kommer till att studera säkerhetspolitiska frågor. Det handlar främst om att en stor del av det material, som skulle ge studien ytterligare tyngd, är hemligstämplat. Därav bör man problematisera vilket typ av metodologiskt verktyg som ämnar sig bäst. Oavsett om man väljer en kvantitativ eller en kvalitativ metod kommer man att stöta på problemet med att vissa frågor förblir obesvarade p.g.a. sekretess.

Jag har valt att hålla mig så nära den struktur som Sverker Oredsson använt sig av i sin studie. Framförallt för att underlätta jämförelsen med hans resultat. Oredsson analyserar i sin studie en tidsperiod långt tillbaka i tiden, varför texter blir ett givet val. En enkät eller intervjuer hade inte varit genomförbart. I mitt fall har de möjligheterna funnits eftersom min studie ligger närmare i tiden, men valet att följa Oredssons metod kändes rimligast. Jag har därför också valt att studera olika typer av textmaterial i min studie.

När det kommer till materialtillgång har det varit en obetydlig fråga. En av de viktigaste metodologiska delarna i studien har därför blivit urvalet av texter för att inte drunkna i material.

Historiskt sett finns det gott om textmaterial att tillgå. Sverker Oredssons bok *Svensk Rädsla* är en del av ett större projekt om svensk säkerhetspolitik. Resterande böcker i serien har varit till stor hjälp för att förstå den historiska kontexten före 2001. År 2002 avslutades också ett stort projekt inom staten där en lång serie av Statens Offentliga Utredningar (SOU) gavs ut. Detta material har framförallt varit vägledande till den historiska delen som används som referenspunkt. Mest vikt har lagts vid Oredssons bok, där det andra materialet fungerat mer som utfyllnad och en hjälp för att få bredare förståelse i ämnet.

Själva analysen av perioden 2001-2008 har gjorts med hjälp av annat material. Här har dels statliga dokument och utredningar vid sidan av media, huvudsakligen utgjort materialet. Bibliotekens numera generösa databaser gör det möjligt att relativt enkelt hitta goda källor inom både staten och media. Här har jag sökt material i tre steg. I steg ett har jag använt mig av tre breda sökbegrepp, inre- och yttre hot samt rädsla. Dessa har kombinerats med sökordet "Sverige" för att framförallt avgränsa det mediala materialet till Sverige. Eftersom en stor del av de statliga dokument länkar vidare till ytterligare relevant material har steg två främst bestått i att även samla detta material. I sökningen av statligt material har jag använt mig av "relevans" verktyget som finns när man söker material på riksdagens hemsida. Detta verktyg sorterar dokumenten efter relevans kopplat till sökorden. Jag har sedan valt ut de dokument som har 75% relevans eller mer.

Detta genererade en stor mängd material, ca 11 200 sidor, som sedan behandlades vidare i steg 3. I steg tre gjordes en snabb genomläsning av materialet, varpå vissa valdes ut och

andra lades åt sidan. I steg tre användes den övergripande kategorisering som Oredsson använt sig av för att lokalisera dokument som var relevanta. Till sist återstod en koncentrerad mängd text som kunde börja bearbetas mer noggrant.

Vad är det då textmassan ska ge studien? Texterna behandlas som källor för att kartlägga övervakning i Sverige historiskt. Jag är därmed intresserad av vad texterna kan ge för förklaringar i stort och inte enskilda aktörers åsikter och argument. Genom att lägga ett pussel kommer jag att beskriva utvecklingen över tid fördelat på år för år från 2001-2008.

En viktig del av textanalysen är att sätta olika beslut i en större begriplig historisk kontext. För att beskriva den politiska kontexten kommer jag att använda mig av de stora händelserna kring tiden som beskrivs. Kontextbeskrivningarna kan vetenskapligt ses som godtyckligt valda och beskrivna. Därför är det viktigt att poängtera att kontextbeskrivningarna endast ska ses som lösa resonemang om historiska händelser som endast ska underlätta förståelsen kring en viss tidsperiod. De kommer därmed inte vara avgörande i någon slutlig analys. Kontextbeskrivningarna är endast ett stilistiskt verktyg för att få en god historisk beskrivning. I de fall då historiska händelser har stor roll kommer detta att poängteras.

Redovisningen av rapporten kommer ske på ett annorlunda sätt än själva analysen. Här kommer ett urval av viktiga händelser väljas ut. Att beskriva allt vore irrelevant ur två synvinklar. Dels är det troligt vissa händelser är viktigare än andra, och dels på grund av utrymmesskäl. Tanken är att dokumenten ska ge en klar bild av varje år. Jag kommer därför arbeta efter en sorts teoretisk mättnad. När det finns tillräckligt mycket information om varje tidsperiod, och inget ny relevant information tillkommer via dokumenten, anses tidsperioden tillräckligt beskriven.

2.2 Behandling av material – Källkritik

Varje källa kommer att granskas utifrån klassiska källkritiska termer, äkthet, samtidighet, oberoende, och tendens. Äkthet är som det låter, källans äkthet. Källan får inte vara en förfalskning osv. Samtidighet är hur nära i tiden källan är fenomenet. En källa närmare i tid anses bättre. Oberoende är om källan är påverkad av andra källor. Två av varandra oberoende källor som belägger samma sak är att sträva efter. Slutligen behandlar tendens om det är rimligt att anta att författaren till en källa medvetet velat framföra vissa intressen eller syften med texten. Ju mindre tendensiöst speglad en källa tenderar och vara desto bättre. Det är dock viktigt att poängtera att framförallt mediematerial ibland kan vara skrivet utifrån en tendentiöst speglad bild, men trots det vara värdefull eftersom det uttrycker något representerat i samhället. Den källkritiska granskningen kommer inte att redovisas i studien som sådan utan endast utföras innan själva analysen. Utan en källkritisk granskning finns risken att studien beskriver en bild av tidsperioder som inte överrensstämmer med verkligheten. Att integrera den i redovisningen kan dock göra att läsaren förlorar fokus då

många olika dokument kan komma att användas. Källkritiken är dock viktig för studiens reliabilitet. Därav nämns den som en viktig del av metoden.

2.3. Textanalysen

Analys och insamling av data sker stegvis i studien. Tanken är att försöka se mönster. Hur vet man då att något är relevant för studien eller inte? I början kommer en bred och mångfacetterad bild att skapas för varje år. Här kommer analysen att styras av en innehållsrik beskrivning. Därmed blir en stor del av det textmaterial som finns intressant, även om mycket av källorna kommer att gå in i varandra och beskriva samma sak. Det kommer dock vara nödvändigt att specificera beskrivningarna så att de blir mer begripliga. När man kommer så långt som till själva redovisningsmomentet av resultaten kommer endast några få händelser beskrivas medan andra redovisas i punktform. Analysen kommer alltså att omfatta ett betydligt större material än det som slutligen sammanfattat redovisas.

Jag kommer hela tiden arbeta efter att materialet ska vara teoretiskt mättat trots att det blir mer och mer sammanfattat och specifikt. Under analysen kommer jag vid varje tidsperiod vara tvungen att sätta ner foten när jag anser det är tillräckligt med information. Detta blir alltså en typ av kodning av materialet ner till en greppbar mängd som slutligen kommer att redovisas.

2.4. Slutsatsdragning

När är analysen färdig och det är dags gå vidare till slutsatsdragning? Detta är en omöjlig fråga att ha ett generellt svar på. När det gäller kvalitativ forskning pratar man ofta om teoretisk mättnad.¹⁷ Vad det exakt innebär finns heller ingen pekpinne för. Man kan allmänt säga att när det inte tillkommer nya saker som är relevanta i studien har man uppnått en teoretisk mättnad. I mitt fall handlar det om att få en tillräcklig återgivning historiskt sett. Det innebär att de olika tidsperioderna ska vara tillräckligt återgivna för att man ska kunna genomföra analysen och tolka materialet utifrån teoretiska ansatser. Teorin kopplat till det empiriska materialet ligger sedan till grund för slutsatsdragning. Kriterier för slutsatsdragning kommer vara hämtade från teorin. Dess centrala begrepp och grunder blir verktyg för att kunna dra slutsatser och svara på studiens syfte/forskningsfråga.

Det är alltså inte givet att det går att finna ett mönster som kan förklaras med teorin som sådan. Däremot står resultatet, som en enskild produkt av studien. Beskrivningen har ett värde i sig. Därmed kan studien ses som relevant oavsett resultatet. Tanken är inte att resultaten ska vara generaliserbara. Det är dock möjligt att resultaten går att relatera till andra fält eller andra typer av frågor med liknande tankar. Detta är dock inte syftet med studien utan är upp till andra att göra.

---

¹⁷ (Aspers 2007:186ff)

2.5. Vetenskaplig kvalitet

Studiens vetenskapliga kvalitet kan bedömas utifrån flera aspekter. Det som är en av studiens största styrkor är att övervakningsfrågan är aktuell såväl i samhället i stort som i politiken just nu.

Jag har heller inte hittat någon forskning med det fokus jag valt, en historisk analys av övervakning med fokus på 2000-talet. Detta kan tyda på en lucka inom området. Jag reserverar mig dock att fullt ut hävda att det skulle vara så, då jag haft begränsad tid att gå igenom all tidigare forskning. Om det skulle vara så att det saknas en historisk analys, ger det studien ytterligare relevans. Jag hävdar därför att den kommer att kunna ge oss ny kunskap inom området. Därmed har studien validitet sett ur ett större statsvetenskapligt sammanhang.

När det gäller den vetenskapliga kvalitén pratar man också ofta om genomskinlighet.¹⁸ Jag har försökt att göra studien så transparent som möjligt. Källkritiken är en viktig del som visserligen inte syns i redovisningen men för att visa medvetenhet att man gjort en välgrundad bedömning av det material som valts. Analysen har beskrivits i detalj och lägger man samman dessa med metodavsnittet, vill jag hävda att jag uppnått god genomskinlighet med studien. Det ger studien den reliabilitet som krävs för god vetenskaplig kvalitet.

Om studien är genomförbar är ytterligare en fråga som kan visa på vetenskaplig kvalitet. Studiens upplägg var ambitiöst. Materialet att granska är massivt, vilket krävde ett bra urval. Även analysen upptog stor tid. Jag tror dock att det var vad som krävdes för att göra studiens syfte rättvist och för att kunna generera de resultat studien ville ge. Tillgången på källor kändes inte som ett problem på förhand. Bibliotekens mångfald av dokument, långt tillbaka i tiden, gjorde att det på förhand gick att avgöra att det inte skulle bli några problem. De databaser som är uppbyggda på senare tid gör urval av material ännu mer enkelt. Därför hävdar jag att studien var genomförbar redan under planeringsstadiet.

---

¹⁸ (Asper 2007:206ff; Bergström & Boréus 2005:35f)

3. En tillbakablick i historien

3.1 Utgångspunkt

Upprinnelsen till det stora fokus som lagts på statens säkerhetspolitik det senaste decenniet började vid en presskonferens 1973. Jan Guillou och Peter Bratt avslöjade den hemliga övervakning och åsiktsregistrering som staten bedrivit under lång tid. En politiskt förankrad verksamhet med icke-demokratiska förtecken. Avslöjandet drog igång en debatt som än idag inte tystnat helt. Längre famlade politiker och kritiker i mörker, då ingen grundlig utredning fått fram svar på hur, i vilken omfattning och varför denna verksamhet existerat. För att en gång för alla räta ut alla frågetecken tilldelades till sist en speciell säkerhetskommission tillgång till allt material, och fick i uppdrag att göra en grundlig utredning. Resultatet presenterades 2002, och publicerades i en serie SOU-rapporter med olika fokus. Samtidigt hade flera forskare fått tillgång till samma material inom det så kallade MUST-programmet, och presenterade sin syn på 1900-talets statliga övervakning och åsiktsregistrering.

Hela detta material är, som diskuterats ovan, grunden till denna studie. I allmänhet har hela materialet bitar att bidra med, men i synnerhet har jag fokuserat på en studie, Svensk Rädsla, av Sverker Oredsson. Det är i Oredssons studie jag huvudsakligen kommer att ta min utgångspunkt.

Sverker Oredssons studie har flera intressanta resultat. Precis som titeln avslöjar tar Oredsson ett grepp om den svenska rädslan och hur den har förändrats eller inte över en längre tidsperiod. Ofta tar många forskare en utgångspunkt i hotbilder vid säkerhetspolitiska studier. Oredsson menar i sin studie att rädsla mer eller mindre kan jämföras med hotbilder, men att de är lättare att studera eftersom de inte är lika konkreta. Oredsson menar att studier av hotbilder innefattar även "hur en fiende skall angripa etc."¹⁹ Rädsla är lättare att observera när den tar sig uttryck i politiska dokument eller artikuleras av media sfären. Oredsson avgränsar sin studie till att studera tre övergripande rädslor, tätt sammankopplade med säkerhetspolitik. "Rädsla för yttre hot", "rädsla för inre oordning" och "rädsla för utlänningar och invandrare" utgör ett övergripande kategoriskt schema. Eftersom rädsla som begrepp är brett är denna avgränsning nödvändig. Kategorierna har sedan genom studien fått förgreningar och underkategorier. Detta är kort sammanfattad grunden för Oredssons studie, men det är trots allt hans resultat som är mest intressanta för denna studie.

Av de tre kategorier av rädsla som beskrivs av Oredsson visar hans resultat att det framförallt finns en kontinuitet i rädslan för en yttre fiende. I början av 1900-talet skapade en rad händelser en bild av Ryssland som en farlig fiende. En bild karaktäriserad av Rysslands vilja att expandera ut mot världshaven, främst Atlanten, där Sverige och Norge var utposter, samt byggandet av järnvägen från Ryssland genom norra Finland och norra Sverige, spred skräck i svenskarna. Under världskrigen låg denna rädsla fortfarande och pyrde och

---

¹⁹ (Agrell W. , 2005, p. 19ff)

överspeglade till och med hotet från Tyskland. Sverige hade också historisk vid ett antal tillfälle varit i krig med dåvarande Ryska riket. Även efter världskrigen sågs Ryssland, dåvarande Sovjetunionen, som Sveriges främsta hot. Denna rädsla lade enligt Oredsson grunden till att Sverige bibehöll en stark försvarsmakt trots en avtagande krigsrisk under 1900-talet.²⁰

Vad gäller rädsla för inre oordning i form av bl.a. politisk extremism pekar Oredssons resultat på att det finns kontinuitet även i denna rädsla över tid. Rädslan för inre oordning följer på sätt och vis rädslan för en yttre fiende, där framförallt vänsterextremister ansetts vara det största hotet. Hotet från högerextrema nazister fanns lika tidigt som från vänsterextremister, men skymdes i mångt och mycket på grund av att vänsterextremismen kopplades till Sovjetunionen, vilket sågs som en farligare yttre fiende. När SKP, Sveriges kommunistiska parti, etablerade sig i politiken på 1920-talet ändrade rädslan för extremismen karaktär något. Då var det en rädsla mer präglad av att en stormakt utifrån genom ett svensk parti skulle få makten i Sverige, istället för inre oordning i form av motstånd och andra samhällsaktioner.²¹

Eftersom Sverker Oredssons forskning endast sträcker sig till strax efter andra världskrigets slut kan man givetvis fråga sig om det går att anta att denna utveckling fortsatt. Det är helt klart att rädslan för inre oordning följde med svenskarna under hela efterkrigstiden och kalla kriget. Själva rädslan var incitament till den uppmärksammade övervakningsapparat den svenska staten byggde upp efter andra världskriget. Åsiktsregistreringen började redan innan första världskriget och utökades därefter.²²

Framförallt var det hotet från den politiska vänster, med en stark koppling till rädslan för Sovjet som yttre makt. Rörelser med kopplingar till vänstern var i hög grad aktiva under hela 1900-talet och många av dem övervakades frekvent av staten.²³ Även högerextremister, främst nazister, övervakades och registrerades av statliga myndigheter under hela 1900-talet. Med tanke på att övervakning och åsiktsregistrering går emot grundläggande demokratiska fri- och rättigheter, skall det ses som en kraftfull åtgärd av staten, vilket också tyder på en stark rädsla för dessa krafter.

---

²⁰ (Agrell W. , 2005)

²¹ Ibid

²² (Hjort, Den farliga freds rörelsen; Säkerhetstjänstens övervakning av fredsorganisationer, värnpliktsvägrare och FNL-grupper 1945-1990, 2002) (Hjort, Hotet från vänster; Säkerhetstjänstens övervakning av kommunister, anarkister m.m 1965-2002, 2002) (Eliasson, Politisk övervakning och personkontroll 1969-2002; Förutsättningarna för säkerhetspolisens politiska registreringar och medverkan i personalkontrollen, 2002; Molin, Hjort, Johansson, & Lampers, 2002) (Eliasson, Politisk övervakning och personkontroll 1945-1969, 2002)

²³ (Hjort, Den farliga freds rörelsen; Säkerhetstjänstens övervakning av fredsorganisationer, värnpliktsvägrare och FNL-grupper 1945-1990, 2002, s. 310ff) (Hjort, Hotet från vänster; Säkerhetstjänstens övervakning av kommunister, anarkister m.m 1965-2002, 2002, ss. 43ff, 122ff, 218ff, 280ff, 378ff) (Eliasson, Politisk övervakning och personkontroll 1969-2002; Förutsättningarna för säkerhetspolisens politiska registreringar och medverkan i personalkontrollen, 2002, s. 12ff; Molin, Hjort, Johansson, & Lampers, 2002, s. 70ff) (Eliasson, Politisk övervakning och personkontroll 1945-1969, 2002, s. 16ff)

Rädslan för invandrare är enligt Oredsson uppdelad i tre delar. Det handlar om rädsla för att invandrare försämrar villkoren för svenskar; framförallt tar deras arbete, rädsla för att de är sämre än infödda svenskar, och rädsla för att de utgör säkerhetsrisker. Däremot skedde en attitydförändring senhösten 1942 enligt Oredsson. Då fastslog man att Sverige kunde ta emot långt mer flyktingar än man gjorde. Man såg också fördelen med vad invandrare kunde bidra med till det svenska folkhushållet.²⁴

3.2. Ur en teoretisk synvinkel

Det som är intressant med det här resultatet är att de svenska rädslorna tycks förbli relativt konstanta över tid trots flera omvälvande säkerhetspolitiska händelser. Genom två världskrig och ett antal andra omvälvande händelser har svenskarna haft samma syn på vad som skapar rädsla. Sverker Oredsson pekar på små attitydförändringar, men inget som helt och hållet förändrar rädslornas karaktär.

För att förstå detta resultat bättre behöver man skärskåda det i en mer renodlad teoretisk kontext. För att kunna förklara ett fenomen krävs verktyg. Den erhåller vi vetenskapligt genom olika teorier. De kan skapas ur tankens kraft för att sedan testas i en empirisk verklighet eller tvärtom.

Inom statsvetenskapen finns ett flertal olika teoretiska perspektiv där olika antaganden är centrala. En av de stora teoretiska diskussionerna handlar om *vem* som formar beslut. Beslut är en central del i ett politiskt system. De kan liknas vid noder på en utvecklingslinje som tillsammans bildar ett gigantiskt nät. Det är vetenskapligt sett intressant att använda detta nät för att förstå processer innan och effekter av utvecklingen av dessa strukturer. Genom att synliggöra nätets struktur kan forskning försöka förutspå framtid såväl som kartlägga och förstå dåtiden.

Frågan *vem* som formar beslut blir i detta sammanhang högst relevant. Colin Hay diskuterar i sin bok *Political Analysis* ingående den statsvetenskapliga kontroversen om struktur och aktör. Kontroversen handlar om i fall beslut formas av strukturer eller aktörer. Vissa teorier menar att aktörerna är de som tar besluten, men att det i själva verket är de strukturer som omger aktörerna som formar dem. Det är strukturerna som ger aktörerna vissa handlingsalternativ. Andra teorier menar motsatsen, att strukturer inte har någon betydelse, utan att det helt och hållet är aktörerna som är väsentliga. Man kan se motsatspunkterna som en skala mellan beslut helt styrda av strukturer mot beslut helt styrda av aktörer. På denna skala kan sedan ett flertal stora statsvetenskapliga teorier placeras in.

Enligt Hay kan denna uppdelning endast göras teoretiskt eftersom det inte empiriskt går att fastställa vilket av struktur och aktör det är som styr. Olika strukturer går in i varandra eller existerar parallellt. Hay menar istället att det handlar om olika sätt att se på världen. Båda

---

²⁴ (Agrell W. , 2005, p. 362)

aktörsbaserade- och strukturella förklaringar kan ge oss förståelse om olika politiska och sociala fenomen. Det handlar i grund och botten enligt Hay bara om vad vi letar efter. Struktur- och agent debatten handlar i grund och botten alltså om vilken utgångspunkt man väljer och vad det ger för vetenskapliga följder.²⁵

Hay beskriver själva utgångspunkten med ett enkelt exempel om fascismens framfart i Tyskland efter första världskriget. Förklaringar med utgångspunkt i att strukturer kan förklara hur fascismen kunde få sådant grepp i Tyskland och lägger sin tonvikt på socioekonomiska förhållanden i samhället. Weimarregimens misslyckande att få till en fungerande stat osv. Förklaringar med utgångspunkt i att aktörer kan förklara hur fascismen fick sitt grepp om Tyskland koncentrerar sig istället på Hitler som en karismatisk ledare osv.²⁶ De olika utgångspunkterna ger olika förklaringar eftersom de letar efter olika saker. De är likaväl förklaringar som kan värderas som bättre eller sämre.

Sverker Oredssons studieobjekt är rädsla, vilket kan ses som osynlig struktur. Hans resultat pekar mer eller mindre åt ett håll när det gäller de rädslor han studerat, att dessa, trots yttre påverkan genom händelser och beslut, förblir relativt konstanta. Det stödjer en teoretisk ansats om att strukturen i sig påverkar aktörers beslut och inte tvärtom. Eftersom strukturen inte genomgått några snabba förändringar pekar det på att den inte påverkas i så stor grad av aktörerna. Hade strukturen gjort det och influerats av de stora händelser som skedde under 1900-talet borde resultatet snarare peka på svängningar. Det är givetvis så att resultatet inte säger att det är antingen eller, viss påverkan har givetvis både händelser och aktörers beslut, men det pekar i alla fall åt en riktning. Den kritik som kan ges till Oredssons slutsats är att analysen saknar förankring på individnivå och därmed också saknar en förklaring *hur* strukturerna påverkar individer. Denna kritik blir en följd av utgångspunkten och går inte att bortse ifrån, utan måste accepteras som en brist i studien på både en teoretisk och en metodologisk nivå.

Om man då återknyter till de statsvetenskapliga teorierna hamnar Oredssons slutsats närmast en strukturell teoretisk förklaring med strukturer centralt som förklaringsverktyg.

När James G March och Johan P Olsen 1984 lanserade sin artikel "*The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life.*", och senare sin bok "*Rediscovering Institution*" 1989, gav det nytt liv åt en teori som legat i periferin av statsvetenskapen länge. March och Olsen introducerade ett nytt sätt att analysera politik. De ansåg att det fanns element i empirin som inte gick att förklara utifrån rådande teorier. Både behaviouralismen och rationalismen var allt för individfokuserade.²⁷

March och Olsen lade fram idén om att det finns en mellannivå i struktur- aktörsdebatten i vilken struktur och individ är integrerade i en sorts dialektik. De menade med andra ord att

---

²⁵ (Hay, 2002, p. 90ff)

²⁶ (Hay, 2002, p. 97)

²⁷ (March & Olsen, 1989)

institutioner kunde skapa normer som i sin tur påverkade individer och tvärtom. March och Olsen pratade om en sorts lämplighetslogik som en mer lös struktur där denna dialektik äger rum. De menade att genom att undersöka en institutions syfte, skapande och historia kan man också finna förklaringar till varför politik utvecklats åt ett visst håll. March och Olsen motsatte sig funktionalismens idé om att de mest effektiva institutionerna överlever de sämre. Istället ansåg man att institutioner är så pass tröga i sin förändring att de rent av kan vara dåliga satt i en nutida kontext, men likväl ha varit effektiva då de skapats. På så sätt kunde man förstå varför vissa ineffektiva institutioner inte konkurrerades ut av mer effektiva. Detta kan exempelvis sättas i perspektiv till Darwinismen och "*survival of the fittest*". Dialektiken mellan struktur och aktör i skapandet och utvecklandet av institutioner ansågs enligt March och Olsen vara ett bättre sätt att förstå varför vissa normer etableras och hur det påverkar individers val. Dessa idéer har sedan dess vidare utvecklats i flera olika inriktningar under samlingsbegreppet institutionalismen.²⁸

Institutionalister menar att institutioner skapas genom ett formativt moment, en avgörande händelse som skapar eller bryter en struktur. Den kan sedan skapa en sorts stigbundenhet då det efterhand investeras allt mer i institutionen. Det blir då tillsist för kostsamt att bryta stigen, vilket förklarar varför även ineffektiva institutioner överlever. Dessa tankegångar utvecklades bland annat av Paul Pierson och kommer från ett ekonomiskt perspektiv, applicerbart på politik.²⁹ Alltså innebär det att rädslor skulle kunna vara skapade vid ett visst tillfälle och utan att till fullo ha anknytning till en nutida kontext trots det leva kvar. Denna tankegång liknar den som Sverker Oredsson beskriver, där rädslorna tenderar att mer eller mindre vara konstanta trots att verkligheten förändrades från 1900-talets början, genom världskriget och in i efterkrigstiden.

---

²⁸ (March & Olsen, 1989)

²⁹ (Pierson, P. (2000). Path Dependence, Increasing Returns and the Study of Politics.)

4. Resultat

4.1. Inledning - "En attack mot oss alla"

Klockan var 8:46 lokal tid, tisdagen den 11 september 2001, och i byggnaderna som i mångt och mycket symboliserade kapitalismen, hade dagen bara börjat innan den fick sitt slut. Plötsligt kraschade ett amerikanskt inrikesplan med full kraft in i det norra tornet på World Trade Center. Bara 17 minuter efter att första planet kraschat in i det norra tornet, kraschar ytterligare ett plan, nu in i World Trade Centers södra torn. Drygt en timma efter attackerna ger båda tornen vika och rasade ner till sina grundstommar. Med sig tar dem nästan 2600 st människor in i döden.³⁰

Tisdagen den 11 september 2001 upplevde USA ett av de mest förödande terrorangreppen världen skådat i moderna tid. Förutom de två symboliska tornen i New York attackerades också försvarsmaktens huvudbyggnad Pentagon, medan ett fjärde plan aldrig nådde sitt tänka mål, troligen Capitolium eller Vita Huset i Washington. Angreppen gav ett säkerhetspolitiskt eko långt utanför det amerikanska fastlandet. På under två timmar hade terrorattacken mot USA dödat nästan 3000 människor och skadat desto fler. Terrorism var inget nytt säkerhetspolitiskt hot, men attacken var något nytt, sett till dess omfattning och karaktär.³¹

Den totala kostnaden för terrorattacken har enligt den amerikanska federala polisen i efterhand uppskattats till mellan 175 000-250 000 USD, alltså ungefär vad en normalstor villa kostar i Sverige.³² Det var alltså ekonomiskt sett inget problem för en privatperson att finansiera en av de mest förödande terroristattackerna i modern tid. Därav insåg man snabbt att det också kunde hända igen. Eftersom attacken kom som en blixtnedslag från klar himmel, där inga dåtida signalspaningsmetoder varit effektiva nog att plocka upp hotet, kom det som en chock³³

Göran Persson, vår dåvarande statsminister, kommenterade händelsen initialt som "ett angrepp på oss alla", och var tidig att påpeka att "Vi lever nu i en ny tid. Ingenting blir sig likt efter det som hänt idag".³⁴ Attacken sågs alltså inte enbart som riktad mot USA som nation, utan även på likasinnade stater med samma grundläggande samhällsliga värderingar.

Svensk massmedia målade vid sidan om rapporteringen av själva händelsen, upp en bild av en "rubbad världsbild" och "tryggheten [...] som bortblåst".³⁵ Claes Lind, psykolog och dåvarande operativ chef för Sahlgrenska sjukhusets katastrofgrupp, kommenterade effekterna av attacken;

---

³⁰ (Agrell W. , 2005, pp. 31ff, 147ff; Agrell W. , 2005) (Agrell W. , 2005)

³¹ (Agrell W. , 2005, pp. 31ff, 147ff; Agrell W. , 2005) (Agrell W. , 2005)

³² (Agrell W. , 2005, p. 147)

³³ Ibid

³⁴ (Persson, Min väg, mina val, 2008, p. 309f)

³⁵ (Parkrud, 2001)

”Terrorattacken inträffar i det land vi kanske uppfattar som det säkraste i världen. Om det kan hända där, då kan det hända överallt. [...] på samma sätt som individer reagerar med krisreaktioner reagerar nu en hel värld, och framför allt USA. [...] chock, apati, rädsla, ilska och hämndlust drabbar såväl individer som grupper.”(Parkrud, 2001)

Elfte september attacken är en händelse som enligt bl.a. Wilhelm Agrell förändrade hela den säkerhetspolitiska arenan. Agrell menar att vi gått ifrån en statsbaserad säkerhetspolitik mot en helt ny typ sedan attacken. Vi har gått mot en allt mer abstrakt hotbild där fokus snarare ligger på grupper och individer mer än på andra hotfulla stater. Hotet stater emellen har inte försvunnit men någon sorts förskjutning har skett. Inte heller har den nya typen av abstrakta hot från exempelvis terrorister varit okända fenomen. De två har existerat sida vid sida under lång tid, men där fokus legat på olika delar av dem.³⁶

Enligt Agrell skedde en stor del av denna förskjutning i och med 11 september attacken. Världen hade aldrig skådat ett attentat i sådan omfattning utfört av internationella terrorister tidigare. Inte heller den internationella reaktion som följde av attentatet.³⁷

Den israeliske historikern Martin Van Creveld menar att sena 1900-talets nya väpnade rörelser, som allt mer tagit över hotet från stater och gränskrig, har vissa karakteristiska drag. Han sammanfattar att ”aktörerna är inte stater och det väpnade våldet saknar en territoriell dimension”. De har inte ”traditionell kommandostruktur och funktionsindelning finns inte. Ledare väpnade styrkor och civila är sammanblandade”. Det finns en frånvaro av ”byråkrati och logistik (som) gör att tunga och komplexa vapensystem inte kan användas, samtidigt som aktörerna själva inte utgör gripbara mål för dessa stridsmedel”. Till sist utkämpas inte striden på ett slagfält utan bland motståndarens civilbefolkning. Denna fiende fick i mångt och mycket sitt ansikte i och med 11 september attacken. Avsaknaden av eget geografiskt område och svårigheten att för motståndaren urskilja fiende från civilbefolkning är dessa gruppers största styrka. De agerar i det dolda men har fortfarande kraften att sätta i verket attacker likt den i USA 2001.³⁸

Givet att man godtar tanken om att vi är på väg mot en global by där stater och dess gränser blir allt mindre viktiga, är denna förändring på alla plan, både politiskt och säkerhetspolitiskt, något som kan ha påverkat den institution av rädslor som tidigare rådde i Sverige.

Den här händelsen markerar vart vår resa tar sin början. Nedan följer en beskrivning av de svenska rädslorna år för år, från år 2001 fram till och med år 2008. Beskrivningarna är i de flesta fall korta utan några större utläggningar om själva händelserna, ett försök att endast koncentrera fokus till bara själva rädslan.

---

³⁶ (Agrell W. , 2005, p. 5ff)

³⁷ Ibid

³⁸ (Agrell W. , 2005, p. 156f)

4.2. År 2001 – Terrorismen slår till på allvar

Bara dagar efter attackerna började svenska tidningar rapportera om "[...]vrede mot muslimer" också i Sverige. Göteborgs-Posten, Sydsvenskan och Borås Tidning rapporterade om muslimska organisationer som trakasserats och utsatts för hot, trots att organisationerna själva fördömt attackerna.³⁹ Trots att det inte fanns någon direkt koppling mellan attackerna och svenska muslimer, ger media en bild av det uppstått en omedelbar rädsla och misstänksamhet bland icke-muslimska grupper i det svenska samhället.

Oron återkommer i debatten fortlöpande under lång tid efter elfte september.⁴⁰ I en artikel ur Svenska Dagbladet några veckor efter dåden beskrivs hur den svenska resebranschen drabbades hårt. I artikeln finns en undersökning gjord av Demoskop, där resultatet visar att en av tre svenskar hade fått ökad flygrädsla, medan 25 % ansåg att det fanns anledning att vara orolig för terrordåd om man flyger charter från Sverige.⁴¹

Det är inte bara gruppen muslimer som sprider en ogrundad rädsla bland svenskarna under denna tid. Den nya internationella terrorismen får ett rykte om att med små medel kunna utföra förödande strategiska attacker. Därmed är det möjligt för små grupper att som osynliga fiender agera inifrån samhället. Varje individ framställs därför som en potentiell osynlig fiende. I flera tidningar diskuteras de här tankegångarna under oktober-december 2001.⁴² Borås Tidning menar bl.a. att "rädslan hotar öppna samhället".⁴³

"En osynlig fiende, som under täckmantel lätt smälter in i vår tillvaro, är obehaglig nog. Har denne dessutom tillgång till biologiska vapen kan hela samhället potentiellt komma att förlamas. De effekter i form av minskat flygande, avtagande andel och minskat deltagande i det offentliga livet som följt i spåren av attentatet mot World Trade Center, kan visa sig vara bara en föraning av de problem som är att vänta."

(Rädslan hotar öppna samhället, 2001)

Den nya fiende som nu trätt fram har överraskningen som en del i sin taktik. Någon tid att förbereda sig på är inte given.

(Bli bättre beredd för nya risker, 2001)

---

³⁹ (Durrani, 2001) (Cervin, 2001) (Jaga inte syndabockar, 2001)

⁴⁰ (Melin, 2001) (Malik, 2001) (Bli bättre beredd för nya risker, 2001) (Parkrud, 2001) m.fl.

⁴¹ (Naturligt att känna oro, 2001)

⁴² (Bredberg, 2001) (Oredsson, Aktuella frågor: "Terrorn har ökat främlingsrädslan", 2001) (Claesson, 2001)

(Rädslan hotar öppna samhället, 2001)

⁴³ (Rädslan hotar öppna samhället, 2001)

Sydsvenskan förstärker denna bild med;

"Det mesta är möjligt. Terrorister med kunskaper och pengar kan skaffa sig nästan vilka vapen som helst. Kärnvapen är svårast, kemiska vapen enklast."

(Claesson, 2001)

Det fanns också ett krav på svenska staten att handla. Staten uppmanades bl.a. i debatten att skärpa asylkraven för att minimera risken att ge terrorister en fristad i Sverige.⁴⁴ Åtgärder var nödvändiga för att lindra de sociala effekterna attacken haft även på samhällen utanför USA. I The New York Times beskrevs dessa effekter som förödande.

"Om en fullbokad flygtur kan bli till en krigsmissil, så är allting farligt."

(Malik, 2001)

Vidare konkretiseras citatet ur Aftonbladets artikel med;

Det är när man ger uttryck åt en sådan känsla av fruktan, att det vardagliga kan vara riskfyllt, som attackerna kan ha haft sin mest förödande genomslagskraft. Som ett exempel så kan man ta föreställningen om hur det vid varje hörn dröjer sig en terrorist som är beväpnad med ett massförstörelsevapen. Det är en föreställning som är oundviklig i ett samhällsklimat av misstro och paranoia, som ytterligare splittrar samhället och underminerar möjligheterna till socialt handlande. Den underlättar angrepp på medborgerliga rättigheter, från införandet av id-kort till hårdare kontroll av invandring och personer som söker asyl.

(Malik, 2001)

I det offentliga rummet var attackerna på USA lika omvälvande som för samhället i stort. Frågor som; Har vi möjlighet att hantera en sådan här situation? Har vi kapacitet att avvärja eventuella hot? osv. (Munck, 2003:33) (Justitiedepartementet, 2001). Göran Perssons ord "ett angrepp på oss alla" (Persson, Min väg, mina val, 2008, p. 309f) är på något sätt talande för det perspektiv som rådde efter attacken. Den 18 oktober anordnades ett möte hos Styrelsen för psykologiskt försvar, där både representanter från regeringsdepartement och myndigheter samlades. Syftet var att diskutera "samordning vid biologiska hot" och informationshantering. Det fanns vid tiden för mötet hot om mjältbrandsbrev från terrorister mot Sverige, även om det ansågs vara "tomma hot".⁴⁵ På mötet framkom att; "Samverkan kan bli besvärlig. Informationsrutinerna är dimensionerade för vardagsverksamheten", enligt Björn Kjörlof, generaldirektör vid styrelsen för Psykförsvar. (Normalt att vara rädd, 2001). Det klargjordes också att; "[...]psykförsvarets uppgift inte är att lugna människor, utan att observera och upprätthålla allmänhetens förtroende för

---

⁴⁴ (Rädslan hotar öppna samhället, 2001)

⁴⁵ (Malik, 2001) (Melin, 2001) m.fl.

demokratin och myndigheterna. Ändå är det just lugnandet som utåt sett verkar vara myndigheternas första prioritet just nu, lugnande genom "snabb och rätt information" (Normalt att vara rädd, 2001). Det var viktigt för staten att samordna sin information och hålla en lugn fasad utåt. Informationsbristen var en av orsakerna till att de sociala effekterna blev allvarigare än nödvändigt. Enligt staten fanns det inget direkt terrorishot mot Sverige, trots att det är påtagligt att rädslan i hög omfattning existerade bland samhällsmedborgarna.

Den 20 december samma år beslutade regeringen att tillsätta en utredning för att kartlägga och analysera den svenska beredskapen för ett liknande terrorattentat eller annan krissituation. (Justitiedepartementet, 2001) Som särskild utredare utnämndes Johan Munck, som fick drygt ett år på sig att färdigställa rapporten. Resultatet blev rapporten "Vår beredskap efter den 11 september", och kom att påverka en stor del av de åtgärder som gjorts fortlöpande efteråt.

Tidigare den 8 november hade regeringen också gett ett antal myndigheter, såsom Socialstyrelsen, Landstingsförbundet m.fl., i uppdrag att utreda och komma med förslag om hur beredskapen i samhället ska organiseras vid hot om terrorism med biologiska- eller kemiska stridsmedel.⁴⁶ Denna utredning hade inletts redan tidigare, men prioriterades betydligt högre upp på dagordningen efter 11 september-attacken.⁴⁷

Även det internationella arbetet mot terrorismen fanns redan på dagordningen innan attackerna, men intensifierades och prioriterades nu upp. FN:s resolution 1373 (2001) med sikte på åtgärder för att förebygga terroristattacker antogs redan den 28 september, och drygt en månad senare kom ett gemensamt beslut från EU att genomföra resolutionen. FN arbetade snabbt också fram en konvention för att bekämpa finansiering av terrorism, som undertecknades av Sverige den 15 oktober samma år.⁴⁸ Det offentliga arbetet gick alltså på högvarv. Trots att många åtgärder för att bekämpa terrorism inletts redan innan 11 september-attacken, uttrycks det tydligt i direktiv 2001:120 att dessa nu hamnade i ett helt annat ljus.

- Högerextrema Sverigedemokraterna når sin största framgång någonsin i kyrkovalet, med två mandat på riksnivå och ett vardera i Lund- respektive Stockholms stiftsfullmäktige.⁴⁹
- Vid EU-toppmötet i Göteborg i juni utbryter omfattande kravaller och stora delar av avenyn vandaliseras. Framförallt den autonoma miljön med vänsterextremister och anti-globaliserings grupper pekas ut som ansvariga.

---

⁴⁶ (Justitiedepartementet, 2001)

⁴⁷ Ibid

⁴⁸ (Justitiedepartementet, 2001)

⁴⁹ (<http://sverigedemokraterna.se>)

4.3. År 2002 – Upptrappning i mellanöstern ger eko även i Sverige

11 september attacken gav media nyhetsstoff lång tid efter själva händelsen. Från att ha dominerat de säkerhetspolitiska nyheterna hela hösten 2001 gavs nu andra liknande nyheter successivt mer och mer plats. Tidigt under 2002 skedde också en upptrappning av den infekterade konflikten mellan Israel och Palestina, som följdes flitigt i media. Enligt vår dåvarande utrikesminister Anna Lindh var "situationen [...] allvarligare än på flera decennier" (Malmström B. , 2002). Även i Sverige kändes upptrappningen av. Göteborgs-Posten rapporterar om ökad säkerhet vid Judiska församlingens lokaler i Göteborg sedan hoten beskrivs ha ökat; "[...]ett tjugotal har kommit in senaste veckan" (Pettersson, 2002). Media rapporterar om en klar hotbild mot demonstrationer för Israels räkning.⁵⁰ Vid en manifestation i Stockholm i maj kallade polisen in 250 man för att skydda demonstranterna mot attentat.⁵¹ Senare under året höjdes allt fler röster för hårdare tag mot rasister och antisemiter.⁵²

Säpos årliga rapport visade bara en marginell ökning av anmälda brott kopplade till antisemitism. Drygt en sjättedel av brotten kunde kopplas till vit-makt miljön och av brotten var olaga hot och hets mot folkgrupp vanligast.⁵³

Terrorismen fick framförallt fortsatt fokus under hösten 2002 under minnet av 1-års dagen av attacken. Göran Persson proklamerade i en artikel i Svenska Dagbladet på årsdagen vad som har gjorts, och vad som kommer att göras. Persson som vår dåvarande statsminister gav i artikeln intrycket att han hade frågan högt prioriterad på sin dagordning. Med orden;

"[...]antingen förmår demokratin att sätta stopp för terrorismen - eller så förmår terrorismen sätta stopp för demokratin. I det valet råder ingen tvekan om vad som måste göras. [...]Kampen mot den internationella terrorismen fortsätter inom ramen för FN och EU. Lagstiftningen har skärpts och internationaliserats bland annat för att försvåra finansieringen av terrorismen. Sverige har ställt upp, men också arbetat intensivt för den enskildes rättssäkerhet och för att sanktionerna utformas så att deras trovärdighet inte undergrävs. Så länge terrorism finns måste kampen mot den fortsätta."

(Persson, Sårbara men starka, 2002)

förmedlade Persson att hotet från terrorismen kommer att vara en säkerhetspolitisk fråga under lång tid framöver.

---

⁵⁰ (Pedersen, 2002) (Spänd stämning vid demonstration, 2002) (Hot mot pro-israelisk demonstration , 2002)

⁵¹ (Massiv polisinsats vid demonstration - antidemonstranter kördes bryskt i väg från pro-israeler , 2002)

⁵² (Liljero, 2002)

⁵³ (Säkerhetspolisen, Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet, 2002)

Av de åtgärder mot det säkerhetspolitiska läget som antogs under 2002 kan framförallt nämnas; Lag om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall (2002:444). Lagen var en uppföljning av den FN-resolutionen Sverige skrev på 15 oktober 2001. Syftet var som rubriken avslöjar åtgärder som försvårade finansiering av framförallt terroristverksamhet. I övrigt var de flesta utredningar som startat 2001 efter attackerna fortfarande under beredning.

- Socialdemokraterna vinner makten på nytt, men var inte det största utropstecknet efter valet. Sverigedemokraterna gör nämligen ett rekordval och blir största parti utanför riksdagen med 1,4% av rösterna. Man får också totalt 50 mandat och tar plats i 30 kommunfullmäktige.⁵⁴ Under våren diskuterades partiets främlingsfientliga linje som "ett hot mot alla demokratiska församlingar" (Enad front mot högerextremister, 2002).
- I flera artiklar under 2002 belyser media högerextrema grupper och rasister som ett problem. Politiker förföljs bland annat p.g.a. sin invandrarbakgrund. Under valrörelsen fick vänsterpartiets Zargam Asadi flera telefonhot med ett och samma budskap; Dra dig ur!⁵⁵ Andra artiklar belyste vikten av att ta upp kampen mot denna samhällsomstörtande verksamhet.⁵⁶
- Salem-marschen till minnet av den dödade Daniel Wretström lockade 1000-1500 demonstranter från vit-makt miljön, och ungefär lika många motdemonstranter från den autonoma miljön.⁵⁷ Enligt Säpos årliga rapport ökade brotten kopplat till höger- respektive vänsterextrema grupper under året.⁵⁸
- I början av 2002 skakades Sverige av det uppmärksammade mordet på Fadime Sahindal. Händelsen kastade ljus över en kulturkrock med förödande konsekvenser. Valet att följa den svenska kulturella traditionen fick för Fadime Sahindal en ur svensk synpunkt oacceptabel effekt.⁵⁹ Mordet på Fadime kanske inte spred skräck bland hela den svenska befolkningen, men satte igång diskussioner om hur religiösa normer kunde sätta sig över rättsstaten.
- Röster för "ett urholkat försvar" (Roslund, 2002) höjdes från högeroppositionen, efter att höstens försvarsbudget klubbats igenom i riksdagen. I en tid av osäkerhet menade oppositionen att nerdragningar i försvaret kunde få förödande konsekvenser.⁶⁰

---

⁵⁴ (<http://sverigedemokraterna.se>)

⁵⁵ (Politiker förföljs Tvingades stänga av telefonen efter anonyma rasistiska samtal, 2002) Se även (Strömqvist, 2002)

⁵⁶ (Demokratin behöver återerövas, 2002)

⁵⁷ (Salem-marschen som störst 2003, 2008)

⁵⁸ (Säkerhetspolisen, Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet, 2002)

⁵⁹ ("De är mördare som borde utvisas" Behroz Kurdahmadi känner stor, 2002) (Lönnaeus, Iiska över passiva kurd-föreningar, 2002) (Drugge & Gerdin, 2002) (Gerdin, Olsson, & Hallman, 2002) (Jabar & Kurdo, 2002) m.fl.

⁶⁰ (Roslund, 2002)

4.4. År 2003 – Anna Lindh mördas och demonstrationerna i Salem störst i Europa

Mordet på utrikesminister Anna Lindh präglade till stor del den säkerhetspolitiska debatten i media under 2003. Skyddet av politiker diskuterades livligt. Trots att det visade sig vara en attack gjord av en psykiskt störd Mihajlo Mihajlovic, fick diskussionen om hot mot politiker nytt liv. Journalisten Peter Hjärne gick till hård attack mot de som ansåg att ökad säkerhet för politiker innebar minskad öppenhet. Hjärne poängterade att;

”vem vill gå ut bland folk, om man hela tiden är rädd? Och vem kan möta väljarna öga mot öga, om man ständigt måste se sig om i rädsla?”

(Hjärne, 2003)

Anita Nyman på Hallands nyheter problematiserar samma händelse och påpekar att;

”Sverige är inte ett öppet samhälle. Vi har inte ett samhälle där kända människor kan röra sig fritt i alla miljöer. Var sjätte kommunpolitiker har varit utsatt för hot, enligt kommunförbundets undersökning härom året. Vissa människor blir hotade bara för att de är från ett annat land, eller vill ta emot fler flyktingar. För vissa invandrarflickor kan det räcka med en svensk pojkvän för att familjens hot ska hänga över deras huvud. Ibland verkställs hoten. Ibland slår våldet till, med eller utan förvarning.”

(Nyman, 2003)

Även om själva mordet på Anna Lindh endast konkret går att koppla till rädsla i en väldigt specifik grupp, startade den en diskussion om de svenska rädslorna. Nyman kopplar bland annat händelsen till de främlingsfientliga krafterna och mordet på Fadime Sahindal med kulturella förtecken. Den går också att koppla till de hot som existerat i valrörelsen och framförallt mot politiker med invandrarbakgrund året innan.

Under 2003 blev flera av de utredningar kring ökad säkerhet som startats under 2001 i Sverige klara. Dessa mynnade så småningom ut i ett flertal nya och ändrade lagar.⁶¹ Utredningen *Vår beredskap efter den 11-september* (SOU 2003:32) fastslog när den var klar att det fanns en hel del brister i den svenska kapaciteten att klara av ett terroristangrepp, både när det gäller organisation och teknik.⁶² Organisationsmässigt såg utredare Johan Munck ett stort problem i att inte det inte fanns någon sammankopplad organisation mellan försvarsmakten, polisen, underrättelsetjänsten osv. Dessa hade vid det här laget oklara uppgifter vid attack från en terrorist.⁶³ Även tekniskt sett ansåg Munck att säkerhetsarbetet borde få tillgång till bättre metoder för att ha en chans att kunna avvärja eller utreda en eventuell terroristattack. Munck menar bl.a. att *”[...]det i polislagen (1984:387) införs regler*

---

⁶¹ (Bergman, 2008)

⁶² (Munck, 2003:33, p. 12ff)

⁶³ (Munck, 2003:33, pp. 12-18)

om provokation, infiltration samt användning av kroppsmikrofoner och pejling” för att underlätta polisens arbete vid terroristbekämpning. Han lägger också stor vikt vid att det finns möjlighet att utveckla preventiva metoder.

”Om förslaget om en icke-polisiär civil säkerhetstjänst godtas föreslår utredningen att det även görs en översyn med sikte på att hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning får inhämtande av underrättelser skall kunna ske i preventivt syfte.”

(Munck, 2003:33, p. 19)

Slutsatserna i utredningen var att Sverige inte var förberett att kunna hantera en attack liknande den i USA 2001. Utredningen ledde alltså bl.a. till ändringar i ovanstående lagar för att få till en krisberedning effektiv nog att kunna hantera nya säkerhetsproblem.

- En uppmärksammas politisk aktion under året var Salem-marschen som på nytt drog till sig ca 1500 demonstranter från vit-makt miljön, och ca 1000 motdemonstranter. Detta gjorde att Salem-marschen utvecklats till den största nazistdemonstrationen i Europa.⁶⁴ Enligt Säpos årliga rapport ökade brott kopplade till extrema politiska grupper överlag, framförallt den grova brottsligheten.⁶⁵ I tidningen Aftonbladet höjde Christos Giannou rösten och varnade för att en allt för stor offentlighet för nazisterna kan ge förödande effekter för demokratin.⁶⁶
- Göteborgsposten publicerar en notis om att Sverige är ett av de fem länder där antisemitismen ökar mest. I t.ex. Östersund försöker Nationaldemokraterna starta en lokalorganisation och deltar i en demonstration till minnet av kristallnatten då nazisterna på allvar började sin rensning av judar.⁶⁷ Även i Helsingborg höjdes röster i den lokala tidningen för ”ska vi bli en stad för nazister?”.⁶⁸

---

⁶⁴ (Salemarschen som störst 2003, 2008) (Bengtsson, 2007)

⁶⁵ (Säkerhetspolisen, Brottskopplade till rikets inre säkerhet, 2003)

⁶⁶ (Giannou, 2003)

⁶⁷ (Vänsterpartiets Fullmäktige-grupp Östersund, 2003) (Svenska judar känner sig hotade, 2003)

⁶⁸ (Ska vi bli en stad för nazister, 2003)

4.5. År 2004 – EU utökas och Socialdemokraterna oroar sig för social turism.

Under 2004 utökades EU med ytterligare tio medlemsstater. Förutom de baltiska länderna tillkom flera forna öststater och Polen. Detta möttes i Sverige med blandade reaktioner. Största diskussionen kom att hamna om hur öppningen mot Baltikum och Polen skulle påverka arbetsmarknaden. Billig arbetskraft skulle få tillgång till den svenska marknaden och kunna konkurrera med löner långt under de svenska. Det skulle kanske också hota den svenska fackföreningsrörelsen.

Sveriges dåvarande statsminister Göran Persson stod länge bakom och drev på utökningen av EU österut, men när medlemmarna stod för dörren höjde han ett varningens tecken för "social turism". På grund av det efterlyste regeringen med Persson i spetsen hårda övergångsregler i en sorts protektionistisk anda.⁶⁹ Förslaget fick genast kritik i media och röstades så småningom med klar majoritet ned i riksdagen.⁷⁰ De nya medlemsländerna hade nu möjlighet att utnyttja den fria rörlighet ett EU-medlemskap innebar.

Enligt Säpos årliga rapport ökade brott med främlingsfientligt motiv med 27 % under året. EU-kommissionär Margot Wallström varnade tidigare under året för att diskussionen om problemen istället för möjligheterna i och med utvidgningen, kunde ge bränsle åt främlingsfientliga krafter i Sverige.⁷¹

- I Svenska Dagbladet publicerades en artikel där en undersökning från Krisberedskapsmyndigheten visade att rädslan för terrorism ökat från 44% innan 11-september till 66% efteråt. Den har därefter bara minskat marginellt p.g.a. nya attentat runt om i världen.⁷²
- Brott med koppling till den autonoma miljön minskade något under 2004. Enligt Säpo är det främst brott i samband med demonstrationer, manifestationer osv. som minskat mest.⁷³
- Kampen mot terrorismen utökades ytterligare med bl.a. ökad säkerhet i de svenska hamnarna.⁷⁴ Även regeringen tog ytterligare steg för att utöka möjligheten till övervakning i syfte att kunna bekämpa terrorism.⁷⁵

---

⁶⁹ (Ulvskog & Holmberg, 2004)

⁷⁰ (Nej till övergångsregler, 2004) (Venskyte, 2004) (Örebro, 2004) (Olsson U. , 2004)

⁷¹ (Örebro, 2004)

⁷² (Hebb, 2004)

⁷³ (Säkerhetspolisen, Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet, 2005)

⁷⁴ (Ökat skydd mot terror i hamnarna, 2004)

⁷⁵ (Borg, 2004)

4.6. År 2005 – Hot om balkanisering och nya terrordåd

Under 2005 fortsatte diskussionerna kring öppningen av EU mot Östeuropa, men med mer fokus på den organiserade brottsligheten än på arbetskraftsinvandringen och den "sociala turismen". Margot Wallström pekade redan under sitt 1 maj tal ut "den organiserade brottsligheten" som Sveriges huvudfiende, enligt Leif Larsson.⁷⁶ Larsson erinrar oss också om den debatt i TV4 där hotet om "balkanisering" diskuterats och påpekar att "alla runt bordet tillstår [...] en växande känsla av rädsla och uppgivenhet i det svenska samhället" (Larsson L. , 2005). "Balkaniseringen" verkar bland de kända debattörerna härledas till just den organiserade brottsligheten.

Den socialdemokratiska regeringen försökte under året på flera sätt få fram effektivare metoder för polis och andra myndigheter för att ta itu med den grova brottsligheten. Hit räknas bl.a. den organiserade brottsligheten och terrorism. I utredningen "Tillgång till elektronisk kommunikation vid brottsutredningar m.m." föreslås utökade befogenheter genom övervakning för de brottsbekämpande myndigheterna, som nödvändiga för att effektivt kunna bekämpa den grova brottsligheten.⁷⁷ Även i regeringens budget pekar man på vikten av ett förändrat perspektiv. Internationalisering, ökad rörlighet och en förändring av den säkerhetspolitiska ordningen gör att större satsningar måste göras mot organiserad brottslighet och terrorism m.m. inför 2006.⁷⁸ I rapporten "En anpassad försvarsunderättelseverksamhet" konstateras att Sverige inte längre bör fokusera på yttre militära hot, då ett sådant anfall förefaller osannolikt. Istället har den säkerhetspolitiska bilden förändrats till ett bredare spektra av aktörer, och hoten identifieras snarare såsom "terrorism, massförstörelsevapen, regionala konflikter, sönderfallande statsbildningar och organiserad brottslighet" (2005, pp. 45-50) Därav behövs större internationellt och nationellt samarbete mellan olika myndigheter.⁷⁹

Terrordåden i London och Egypten under 2005 gav vatten på kvarnen för de som ville se utökade befogenheter för myndigheter att skydda medborgarna. Flera kritiska röster höjdes dock och varnade för allt för stora avsteg från den personliga integriteten.⁸⁰ EU-parlamentarikerna Jonas Sjöstedt och Eva-Britt Svensson gick till och med så långt som att hävda att "förslagen om bl.a. utökade övervakningsmöjligheter är ett större hot mot demokratin än det som rättsstaten säger sig vilja skydda medborgarna mot" (Sjöstedt & Svensson, 2005). Sjöstedt och Svensson menar att den rädsla som piskas upp av media ger både nazism, terrorism och rasism en normaliserad position, vilket är en farlig utveckling.⁸¹

---

⁷⁶ (Larsson L. , 2005)

⁷⁷ (Eriksson, Eklycke, Nordling, & Lagerud, 2005, pp. 22-25)

⁷⁸ (2005, p. 14ff)

⁷⁹ (2005, pp. 45-50)

⁸⁰ (Johansson & Johansson, 2005) (Ström, 2005) (Agrell W. , 2005)

⁸¹ (Sjöstedt & Svensson, 2005)

- Moskén Islamic Center i Malmö, hotas efter att ha fördömt terror dåden i London och Egypten. Hot i form av nazistklotter, vandalism och brandattentat, tros komma från framförallt en liten grupp extrema islamister, enligt Moskén grundare Beizat Becirov. Han har själv också varit utsatt för flera hot.⁸² Under oktober var det dags igen då en brandbomb kastades in i Islamic Center.⁸³
- Göran Larsson, religionsforskare vid Göteborgs Universitet, skriver om diskriminering och fördomar mot muslimer i Sydsvenskan. Under 2005 har varannan muslimsk institution utsatts för hot och inte mindre än 60 % av befolkningen anser att islam inte går att förena med svenska traditioner enligt undersökningar, menar Larsson.⁸⁴
- EU:s tjänstedirektiv diskuteras Direktivet, som öppnar upp för än större rörlighet inom unionen, är snarare en möjlighet för Sverige, än det hot många vill framställa det som, enligt Europaparlamentariker Cecilia Malmström.⁸⁵
- Säpos årliga rapport visar på förhöjd risk till terrorangrepp från islamistiska extremister utomlands. Den politiska extremismen ses inte som ett allvarligt hot, men hot mot allmän ordning och säkerhet, enskilda personer och egendom anses fortsatt öka. Vit-makt miljön blir alltmer synliga i samhället och de våldsamma aktionerna mellan dessa och den autonoma vänsterextremistiska miljön väntas öka ytterligare. Man pekar också på en alltmer komplex internationell bild som kräver internationellt samarbete för att stävja.⁸⁶

---

⁸² (Bergstrand & Barkman, 2005)

⁸³ (Tyvelius, 2005) (Qviström, 2005)

⁸⁴ (Larsson G. , 2005)

⁸⁵ (Malmström C. , 2005)

⁸⁶ (Säkerhetspolisen 2005, 2005)

4.7. År 2006 – Muhammedkarikatyerna ger eko

Under 2006 fanns två saker kopplade till främlingsfientlighet som diskuterades mer än andra. Dels publicerade Jyllands-Posten i Danmark "Muhammedkarikatyerna", vilket väckte stora reaktioner bland muslimer runt om i världen. Dels lyckades Sverigedemokraterna flytta fram sin position ytterligare i den svenska politiken under riksdagsvalet hösten 2006.

Muhammedkarikatyerna publicerades redan den 30 september 2005 i Jyllands-Posten, men det var först när några svenska tidningar valde att göra samma sak under 2006 som kontroversen fick konsekvenser för Sverige. Expressen, Kvällsposten och Expressen valde att publicera. Aftonbladet menade att det var onödigt, trots att man påpekade att självcensur inte är något självändamål. Reaktionerna på Muhammedkarikatyerna i den muslimska världen blev massiv. Danska flaggor brändes, och på gatorna protesterade muslimer högljutt över niddbilderna av deras profet. Hot om vedergällning fanns också. Det var på grund av dessa reaktioner som många hävdade att svenska tidningar på ett onödigt sätt inte behövde späda på effekterna.⁸⁷ Den muslimska frilansjournalisten Salam Karam var en av de som i media försvarade publiceringen. Han menade att;

"I en demokrati finns det inga heliga sfärer där kritik och karikatyr inte får förekomma. Att låta religionen bestämma vad som sägs och skrivs i våra medier är att svika tio-tusentals politiska flyktingar i Sverige".

(Karam, 2006)

Bilderna diskuterades långt efter själva publiceringen. Främlingsfientlighet menade vissa, medan andra stötte och blötte argumenten för en skyddad tryckfrihet.⁸⁸ På något sätt blev diskussionen en arena för den frågan om den svenska kulturkrocken med främmande synsätt.

Huruvida Sverigedemokraterna tjänade på debatten om religiös extremism, islamafobi och terrorism, som en effekt av terrordåden i Madrid och London åren innan och Muhammedkarikatyerna under våren, kan inte denna studie fastställa. Faktum är dock att Sverigedemokraterna under riksdagsvalet ytterligare en gång lyckades flytta fram sina positioner i politiken. Med 2,94% av rösterna blev man överlägset största parti utanför riksdagen och fick mandat i 144 kommuner runt om i landet.⁸⁹ I media varnades för SD som ett främlingsfientligt parti.⁹⁰ Mahmoud Aldebe, ordförande för Sveriges muslimska förbund, menade att det blivit helt okej att smutskasta muslimska ledare och att islamafobin fått stadigt grepp i både USA och Europa.⁹¹

---

⁸⁷ (Hansson, 2006) (Besinning krävs, 2006)

⁸⁸ (Karam, 2006) (Bauhn, 2006) (En onödig konflikt som blir allt värre, 2006) (Kommentar om Muhammedteckningarna, 2006) (Det finns all anledning för, 2006) (Heberlein, 2006)

⁸⁹ (Brandell, 2009) (Winiger, 2006)

⁹⁰ (Wrede, 2006) (Söderlund, 2006) (Lönnaeus, Söderberg, & Magnusson, Högerpopulismen i Skandinavien: Sverigedemokraterna satsar hårt för att nå riksdagen, 2006)

⁹¹ (Aldebe, 2006)

- Regeringen påpekar genom SOU 2006:98 och Proposition 177 nödvändigheten med fortsatta satsningar på åtgärder och utökade möjligheter till övervakning för att stävja nutidens hot. Terrorism och organiserad brottslighet ses båda som växande problem.⁹² Många varnar dock för att åtgärderna börjar gå för långt och hotar demokratin istället.⁹³ Anna Sjödin och Erik Hassel i Socialdemokraternas ungdomsförbund gick till hårt angrepp mot justitieminister Thomas Bodström och menade att åtgärder är nödvändiga men får aldrig gå ut över vår integritet.⁹⁴
- I en artikel i Sydsvenskan presenteras en undersökning gjord bland 5000 svenskar, där resultatet visar att det finns en stark och konsekvent antisemitisk attityd bland var tjugonde svensk i samhället. Bland muslimer var siffran så hög som 40 %.⁹⁵ Även andra artiklar påpekar tydliga antisemitiska attityder i Sverige.⁹⁶
- Den organiserade brottsligheten i form av MC-ligor diskuteras i media. Polisen satsar på nya metoder för att komma åt MC-ligornas växande verksamhet. Skånepolisen ser MC-ligornas framfart som ett allvarligt hot mot hela rättssamhället.⁹⁷

---

⁹² (Bodström, 2006, p. 27ff) (Brorsson & Eriksson, 2006, pp. 8, 30-37, 43f) (Säkerhetspolisen, Säkerhetspolisen 2006, 2006)

⁹³ (Rosencrantz Bergdahl, 2006) (Olsson K. V., 2006) (Sjödin & Hassel, 2006) (Perez, 2006)

⁹⁴ (Sjödin & Hassel, 2006)

⁹⁵ (Magnusson, 2006)

⁹⁶ (Agera mot antisemitiska pöbelfasoner, 2006)

⁹⁷ (Palmqvist, 2006)

4.8. År 2007 – Den organiserade brottsligheten i blickfånget

En av förgrundsfigurerna i kampen mot det organiserade brottsligheten i Sverige var under 2007 chefsåklagare Barbro Jönsson. Hennes arbete mot kriminella gäng fick under året dock oanade konsekvenser. På morgonen den 20 november exploderade en kraftig sprängladdning utanför Jönssons hus i Trollhättan.⁹⁸ Dådet fick igång en redan massiv debatt om gängkriminalitet och den organiserade brottsligheten.⁹⁹

Tidigare under året kom Rikskriminalens rapport som visade att utpressning och andra hot från de kriminella nätverken blir allt vanligare.¹⁰⁰ De beskrivs i Aftonbladet som rena maffian, där "vanliga svenskar" ofta blir offer vilkas rädsla är stor.¹⁰¹

Regeringen med justitieminister Beatrice Ask i spetsen lovade under hösten krafttag mot den organiserade brottsligheten och tillsatte en specialgrupp med experter att utreda hur bred och varaktig mobilisering mot de kriminella nätverken ska säkerställas.¹⁰² Även i andra rapporter pekades den organiserade brottsligheten tillsammans med terrorism ut, som ett allvarigare hot i en nutida kontext, än de yttre militära hot som dominerade 1900-talets säkerhetspolitiska ordning.¹⁰³

En stor del av de åtgärder som diskuterades var utökade befogenheter för polis, säkerhetspolis osv. främst i form av utökade möjligheter till övervakning. Allt eftersom dessa befogenheter växte allt större, växte också kritiken mot dem och allt fler röster höjdes för att den personliga integriteten fick ge vika i allt för stor grad. I flera artiklar påpekas att åtgärderna är ett hot mot demokratin i sig.¹⁰⁴

Även den demokratiska yttrandefriheten diskuterades hett under 2007 i samband med att Lars Vilks valt att ställa ut sina bilder på profeten Muhammed som rondellhund. Efter att Muhammedkarikatyrerna skapat stor uppståndelse året innan, retade Vilks på nytt upp den muslimska världen.¹⁰⁵ Hotbilden mot Vilks var enligt Säpo allvarlig efter att Al-Qaida gått så långt som utlovat en belöning på 100 000 dollar för den som dödade Vilks.¹⁰⁶ Att Al-Qaida själva skulle kunna utföra handlingen var enligt Säpo osannolikt, men rädslan för att andra extrema muslimer i Sverige skulle ta chansen togs på större allvar.¹⁰⁷

---

⁹⁸ (Elfström, 2009)

⁹⁹ ("Visst har det blivit tuffare. Polisen har oss under lupp hela tiden", 2007) (Gaversjö, 2007) (Lurade och rädda inför våldet, 2007)

¹⁰⁰ (Brink, 2007)

¹⁰¹ (Ivarsson, 2007)

¹⁰² (Danielsson, Årestad Radner, Mattson, Häggström, Götblad, & Antemar, 2008)

¹⁰³ (Jäderblom & Lindbäck, 2007, p. 95) (Abrahamsson & m.fl., 2007, p. 170) (Odenberg & Lindbäck, 2007, p. 32)

¹⁰⁴ (Nyström, 2007) (Johansson A., 2007) (Det hotade privatlivet och den snokande staten, 2007) (Gilså, 2007)

¹⁰⁵ (Eriksson, Sandin, & Thunberg, 2007) (Clausson, 2007)

¹⁰⁶ (Eriksson, Sandin, & Thunberg, 2007) (Säkerhetspolisen, Säkerhetspolisen 2007, 2007, p. 35)

¹⁰⁷ (Eriksson, Sandin, & Thunberg, 2007)

- Nazister samlades vid skånsk festival anordnad av Nordiska förlaget och Nordiska förbundet. Platsen hölls hemlig och polis bevakade tillställningen efter rädsla för att motståndargrupper skulle sluta upp och drabba samman med vit-makt sympatisörerna.¹⁰⁸ Samtidigt rapporterar om att våldet blir allt grövre i vit-makt miljön. Framförallt handlar det om konfrontationer med grupper från den autonoma miljön.¹⁰⁹
- Enligt integrationsbarometern 2007 kan så många som 30 % av svenskarna tänka sig att diskriminera invandrare när det gäller arbete, bostäder och bidrag. Vidare visar rapporten tydliga drag på främlingsfientlighet bland svenskarna.¹¹⁰
- Regeringen fastställer i sin Lagrådsremiss "En anpassad försvarsunderrättelsetjänst" att de säkerhetspolitiska hot som försvaret måste anpassa sin verksamhet till helt ändrat karaktär sedan slutet av 1900-talet. "Hoten är ofta gränsöverskridande, asymmetriska, icke-militära och utgår inte sällan från icke-statliga aktörer. Att förebygga och bekämpa sådana hot kräver inte bara ett nära samarbete mellan svenska myndigheter utan också ett effektivt internationellt samarbete." (Odenberg & Lindbäck, 2007, p. 16) Även IT-relaterade hot nämns som ett nytt typ av hot vilket måste tas på allvar.¹¹¹ Med 11-september utredningen i ryggen bör därför åtgärderna ytterligare anpassas.¹¹² Ökade migrationsströmmar etc. nämns också som ett hot mot Sverige.¹¹³

---

¹⁰⁸ (Nazister samlas till skånsk festival, 2007)

¹⁰⁹ (Säkerhetspolisen, Säkerhetspolisen 2007, 2007)

¹¹⁰ (Alberto Díaz, 2007)

¹¹¹ (Odenberg & Lindbäck, 2007, p. 22)

¹¹² (Odenberg & Lindbäck, 2007, p. 29)

¹¹³ (Odenberg & Lindbäck, 2007, p. 32)

4.9. År 2008 – Rysskräcken en verklighet eller ett spöke?

Under våren 2008 var debatten om försvaret intensivare än på länge. Sedan 2000-talets början hade försvaret rationaliserats och sett neddragningar i verksamheten, och nu ville regeringen ytterligare strama åt försvarets budget.¹¹⁴ Enligt ÖB Håkan Syrén var dessa neddragningar en svår ekvation att få ihop med den satsning på ett internationellt insatsförsvaret som regeringen ville se. Ett internationellt insatsförsvaret var enligt Syrén dyrare att underhålla ekonomiskt än det tidigare "vilande" försvaret Sverige haft.¹¹⁵

På andra håll kritiserades neddragningarna. Historikern Lennart Berntsson varnade för den naivitet som regeringen visade upp, med ett perspektiv där mellanstatliga konflikter inte ens existerar. Berntsson varnade för allt offensivare positioner från Rysslands sida som inte bör ignoreras.¹¹⁶ Även ÖB Håkan Syrén delar Berntsson resonemang, och påpekar att försvaret inte har någon "rysskräck", men att Ryssland är ett stort land som man säkerhetspolitiskt måste ta hänsyn till.¹¹⁷ Försvarsminister Sten Tolgfors delar dock inte den säkerhetspolitiska bilden och pekar på att det finns en bred parlamentarisk enighet om att Ryssland inte längre utgör något hot mot Sverige.¹¹⁸

Den satsning mot en långsiktig strategi i bekämpandet av den organiserade brottsligheten som regeringen inledde under 2007 fortsatte under 2008. I mars sköts ett antal skott in i ett lägenhetsfönster i Malmö. Lägenheten hade anknytning till chefsåklagare Mats Mattson som, liksom chefsåklagare Barbro Jönsson, drivit ett flertal mål mot olika kriminella gäng.¹¹⁹ Utredningen om åtgärder mot den organiserade brottsligheten var klar i maj. I den presenterade cheferna för de brottsbekämpande myndigheterna sin bild av läget. In princip samma linje följer genom rapporten, där mycket handlar om ett bättre samarbete och tydligare roller för de enskilda myndigheterna.¹²⁰ Detta påpekas också i Säpos årliga rapport.¹²¹

- Nationellt Centrum för Terrorhotbedömning (NCT) skapas. Gruppen ska fungera som en permanent myndighet vilken samordnar Säkerhetspolisen, Militär och Underrättelsetjänsten samt Försvarets radioanstalt för bedömningar av terrorhotbilder.¹²²
- Planer på så kallade "Gated communities" börjar diskuteras. Undersökningen Botrender 08 visar att så många som var tredje svensk kan tänka sig att bo i

---

¹¹⁴ (Syrén, 2008)

¹¹⁵ (Syrén, 2008)

¹¹⁶ (Berntsson, 2008)

¹¹⁷ (TT, 2008)

¹¹⁸ (TT, 2008)

¹¹⁹ (Skott mot rättssamhället, 2008)

¹²⁰ (Danielsson, Årestad Radner, Mattson, Häggström, Götblad, & Antemar, 2008)

¹²¹ (Säkerhetspolisen, Säkerhetspolisen 2008, 2008, pp. 19, 39)

¹²² (Säkerhetspolisen, Säkerhetspolisen 2008, 2008, p. 17)

avskildhet i dessa stängda samhällen, för att slippa vara rädd för "världen utanför".

¹²³ Detta som ett sorts uttryck för ett allt mer osäkert samhälle vi lever i.

- På nytt diskuterades om åtgärderna mot terrorismen börjar gå för långt och hota demokratiska värderingar som den personliga integriteten.¹²⁴
- Säpo skriver i sin årliga rapport om "elektroniska attacker" som ett allt allvarigare hot mot staten och olika myndigheter. IT-attackerna blir allt mer professionella och komplexa att hantera säkerhetsmässigt.¹²⁵

---

¹²³ (Hermansson, 2008)

¹²⁴ (Blomberg, 2008) (Statsvetere, 2008) (Larsson P. , 2008) (Lindahl, 2008)

¹²⁵ (Säkerhetspolisen, Säkerhetspolisen 2008, 2008, p. 21)

4.10. Sammanfattning

Ser man tillbaka på den tidsperiod som analyserats här finns det flera svenska rädslor som tar sig uttryck i politiken och i mediasfären. Den politiska extremismen finns ständigt med i säkerhetspolisens rapporter, och är ett ämne som diskuteras kontinuerligt i media. Det handlar främst om våld mellan högerextremister och den autonoma miljön, men ses likväl som ett hot mot den inre ordningen. Även Sverigedemokraternas väg allt närmare det politiska finrummet oroar och skapar debatt.

Vid sidan av denna sorts extremism syns ett tydligt spår av 11 september attackerna och en sorts extremism, dock betydligt svårare att definiera. Denna sorts extremism, utan någon tydligt politiskt syfte, har till stor del präglat den svenska rädslan sedan 2001. I det politiska rummet har åtgärder för att stävja rädslan föreslagits och genomförts i flera led, och i media har rädslan artikulerats väl. Mordet på Fadime och IT-relaterad terrorism är också två typer av extremism som diskuteras. Dessutom diskuteras statens vilja att utöka övervakningen i samhället som ett specifikt hot mot den inre ordningen sett ur samhällsmedborgarnas ögon.

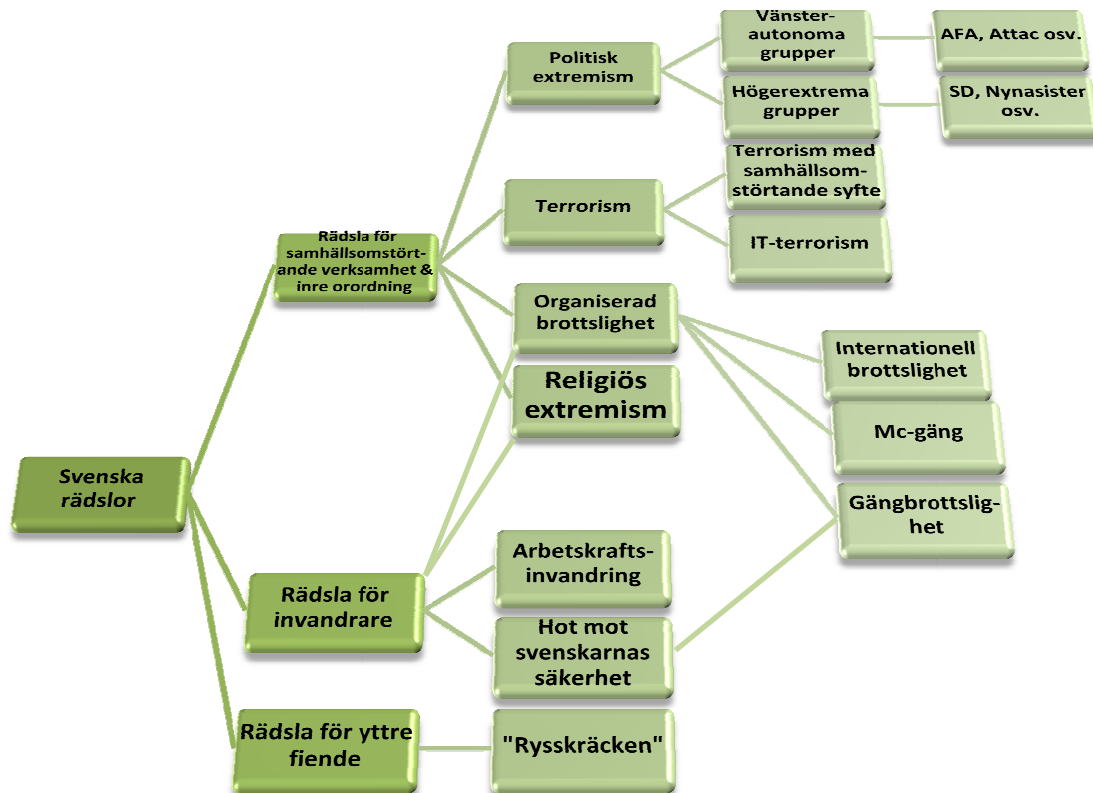
Rädslan för invandrare är tudelad. Dels är den kopplad till terrorismen, och en mer specifik rädsla för muslimer och folkslag med anknytning till islamistisk religiös tro. Dels är den kopplad till en öppning mot Europa och en rädsla för billig arbetskraft samt en ökad organiserad brottslighet, främst från öststaterna.

Rädsla för yttre makt syns däremot inte varken i den politiska eller i mediasfären, med något undantag. Det tyder på att denna rädsla inte alls på samma sätt är aktiv i det svenska samhället efter 2001. Diskussioner om försvarets betydelse ventileras, men argumenten är inte att en yttre främmande stat vore anledning till ett starkare försvar, utan snarare det säkerhetspolitiska läget i stort.

5. Jämförelse Oredsson

5.1 Nutidens rädsla sammanfattas

Den svenska rädslan mellan 2001 och 2008 tar sig som redovisats ovan flera olika karaktärer. I figuren nedan sammanfattas dessa i ett kategoriskt enklare schema.

Utgångspunkten för kategoriseringen fanns med från Sverker Oredssons forskning redan innan analysen av det mer nutida materialet inleddes. Det är steget efter denna tredelade uppdelning av "svenska rädslor" som blir intressant i en jämförelse. Oredssons slutsatser i boken "svensk rädsla" visar på tre djupt rotade rädslor mer eller mindre konstanta över tid.

5.2. Rädslan för yttre fiende

Rädsla för yttre fiende, främst i form av hotet från Sovjetunionen, ansågs av Oredsson vara en av de starkaste rädslorna i Sverige fram till efterkrigstiden. Kontinuerligt präglade hotet från öst den svenska politiken. Även under efterkrigstiden och under kalla kriget levde denna rädsla kvar.¹²⁶ Mellan 2001-2008 var dock hotet från en yttre fiende i form av en stat knappt längre synlig i varken den svenska politiken eller i media. Den säkerhetspolitiska diskussionen fokuserade istället på andra hot Sverige behövde stävja. Terrorismen fick betydligt större plats och det fanns inte offentligt någon direkt diskussion om ett behov att försvara oss mot en yttre stat. Varför denna förändring har skett kan inte den här studien med säkerhet fastställa. Kalla krigets slut, EU-projektets utvidgning, globalisering eller förflyttat fokus till terrorismen efter 2001 kan vara möjliga förklaringar. Vad som har påverkat vad, är en utmärkt förgrening för ytterligare studier att ta vid.

Studien kan dock fastställa att yttre hot från andra stater med stor sannolikhet inte längre är en synbar del av den svenska rädslan. Här har alltså ett trendbrott skett.

5.3 Rädslan för inre oordning

Den rädsla för extremister som fanns i Sverige under början av 1900-talet sattes framförallt i samband med militären.¹²⁷ Det var främst inhemska vänsterextremister som ansågs kunna utgöra ett hot om Sverige skulle hamna i en krigssituation. Rädslan för det kommunistiska Sovjetunionen överskuggade alla andra hot från främmande stater, varför det blev en naturlig rädsla för vänsterextremister med en kommunistisk ideologi. I en eventuell krigssituation var militärmakten tvungen att vara säkra på en lojal armé. Därför var man noga med att inte infiltreras av vänsterextremister och Sovjetlojala soldater. Dessa skulle då kunna ordervägra och sabotera ett svenskt försvar. Man hade hårda provningar vid anställning till strategiska tjänster, där man inte ville riskera att tillsätta en kommunist.¹²⁸

Världskriget följdes av en efterkrigstid där Sovjet fortfarande ansågs vara en potentiell fiende. Den svenska staten hade fortsatt övervakning av vänsterextrema. Det fördes vad som kallats ett dolt krig där spioneri var ett av de främsta medel stater använde sig av för att vinna fördelar. Politiska SKP ansågs fortfarande ha starka kopplingar till Sovjetunionen och fungera som en sorts marionettdocka i det politiska rummet.¹²⁹

Trots att fokus låg på vänsterextrema fanns även en utbredd högerextremism i Sverige. Övervakningen av nazister intensifierades framförallt på 1940-talet då Tyskland anföll

---

¹²⁶ (Hjort, Den farliga fredsrörelsen; Säkerhetstjänstens övervakning av fredsorganisationer, värnpliktsvägrare och FNL-grupper 1945-1990, 2002, s. 310ff) (Hjort, Hotet från vänster; Säkerhetstjänstens övervakning av kommunister, anarkister m.m 1965-2002, 2002, ss. 43ff, 122ff, 218ff, 280ff, 378ff) (Eliasson, Politisk övervakning och personkontroll 1969-2002; Förutsättningarna för säkerhetspolisens politiska registreringar och medverkan i personalkontrollen, 2002, s. 12ff; Molin, Hjort, Johansson, & Lampers, 2002, s. 70ff) (Eliasson, Politisk övervakning och personkontroll 1945-1969, 2002, s. 16ff)

¹²⁷ (Oredsson, Svensk Rädsla, 2001)

¹²⁸ (Oredsson, Svensk Rädsla, 2001)

¹²⁹ (Oredsson, Svensk Rädsla, 2001)

Danmark och Norge. På grund av den risk som nazistsympatisörer utgjorde för samhället fortsatte övervakningen även efter Tysklands fall i världskriget 1945. Man ansåg att ett uppehåll i övervakningen kunde skapa framtida problem i form av luckor i registret. Därför fortsatte övervakningen.¹³⁰ Ett flertal högerextrema organisationer övervakades under dessa år.¹³¹

Nazismen syntes ända in i det politiska rummet i början av 1920-talet. Rasbiologin blev allt mer utbredd. Det etablerades ett rasbiologiskt institut och man tillät t.o.m. sterilisering under en period. Judehatet växte i samband med Hitlers maktövertagande i Tyskland, vilket gav bränsle åt den högerextrema falangen i Sverige.¹³² Denna rörelse fick dock inte lika mycket uppmärksamhet som vänsterextremisterna, vilket har sin förklaring i Sveriges oroliga blickar mot öst.

Vi kan utan tvekan se att rädslan för extremister och samhällsomstörtande verksamhet fortfarande lever kvar, även i dess dåvarande skiftningar med en koncentration till vänster respektive högerextremister. Däremot finns det idag en annan syn på extremismen från statens sida. Kopplingarna till militären syns inte i varken den politiska eller mediala debatten mellan 2001-2008, på samma sätt som Oredsson framställer att de fanns på 1900-talet. Det har också skett en förskjutning till mer fokus på de högerextrema i dag, framförallt inom politiken. En stor del i det har sannolikt den förändrade politiska arenan, där högerextrema Sverigedemokraterna tagit sig steg för steg närmare en etablerad plats. Därmed har de tagit den plats i form av ett samhällsomstörtande hot, som SKP hade under större delen av 1900-talet.

Bland andra högerextrema organisationer kom Salem marschen att spela en stor roll mellan 2001-2008. Mordet i Salem blev startskottet för en demonstration på samma plats, som utvecklades till den största vit-makt demonstrationen i Europa i mitten av 2000-talets första decennium. Demonstrationen lockade också många motdemonstranter från det vänsterextrema hållet. Överhuvudtaget har sammandrabbningar mellan de extrema miljöerna varit de aktioner som fått plats i debatten under början av 2000-talet.

Den kanske mest uppmärksammade aktionen från den vänsterextrema miljön sedan 2001 var då Göteborg stod som värd för EU-toppmötet 2001. I samband med mötet gästade också USA:s president George W Bush Sverige. Mötet som till en början var lugnt urartade och stora delar av Göteborgs paradgata Avenyn slogs sönder, av motståndare från den autonoma vänsterextrema miljön. Demonstranterna från den autonoma miljön ställde sig framförallt emot den globaliseringsprocess med statlig integration som enligt dem hotar

---

¹³⁰ (2002, s. 39ff)

¹³¹ (Övervakningen av nazister och högerextremister; SOU 2002:94, 2002)

¹³² (Oredsson, Svensk Rädsla, 2001, pp. 160ff, 210ff)

varje medborgares rätt att vara med och bestämma då makten stegvis flyttar från individen i samhället.¹³³

Rädslan för den politiska extremismen lever utan tvekan fortfarande kvar i det svenska samhället. Den största förändringen jämfört med 1900-talet är att högerextremismen är mer uppmärksammas än vänsterextremismen i dag, även om båda fortfarande existerar sida vid sida.

Vid sidan om vänster- och högerextremismen innebar mordet på Fadime Sahindal 2002 att en ny typ av extremism togs upp i debatten. Denna typ av extremism hade kulturella förtecken, där kulturella normer ansågs kunna sättas före den svenska rättsordningen. Rädslan för denna extremism spred sig främst bland flickor med invandrarbakgrund. Denna typ av extremism saknar motstycke i Sverker Oredssons beskrivning av 1900-talets extremism, som var strikt politisk. Alltså har den troligen växt fram i ett senare skede.

Det samma gäller den svårplacerade terrorismen. Den terrorism vi upplevt sedan attacken mot USA 2001, är en typ av extremism som faller in i flera fack. Den kan delvis ses som en politisk extremism, men mot ett större politiskt syfte såsom t.ex. mot kapitalismen som system. Den kan delvis ses som en sorts religiös reaktion mot västvärlden. Oavsett hur man väljer och se den har den sedan attacken 2001 fått stora effekter och massivt medialt och politiskt fokus. Jag har valt att kategorisera in den under samhällsomstörtande verksamhet eftersom attacken sker inifrån. Attacken drabbade inte Sverige fysiskt, men har ändå fått stora konsekvenser framförallt politiskt. Sverige har upplevt terrorism förut. Sverker Oredsson tar upp den uppmärksammade attacken på fartyget Amalthea 1908, där en ung socialist genom en bomb försökte förmedla sitt politiska budskap. Även gisslandramat utfört av Baader Meinhof-ligan på den västtyska ambassaden i Stockholm 1977 får räknas som en sådan handling.¹³⁴

Eftersom Oredsson inte diskuterar terrorism som en specifik rädsla verkar dock dagens terrorism vara mer synlig i både den politiska och mediala debatten. Den svenska säkerhetspolitiken har genomgått omfattande förändringar genom nya lagar och större befogenheter till de terrorbekämpande myndigheterna. Så pass omfattande förändringar finns inte beskrivet i samband med andra händelserna under 1900-talet. Därav verkar det vara en mer påtaglig rädsla för terrorism idag än den som existerade på 1900-talet.

En helt ny typ av terrorism, IT-terror, har på senare år också blivit aktuell. Den har ingen koppling historiskt av förklarliga skäl. I kraft med att informations-samhället utvecklats de sista decennierna har denna typ av terrorism växt fram och skapat en ny typ av rädsla i Sverige. Det handlar om att på elektronisk väg skapa förödelse både för samhället och för enskilda människor. IT-terrorn kan inbegripa allt från kontokortskapare till försök att ta sig in i strategiskt viktiga servrar och slå ut eller inhämta värdefull information från myndigheter

---

¹³³ (Lodenius, 2006, s. 115ff) (Löfgren & Vatankhah, 2002) (Wijk, 2001)

¹³⁴ (Kumm, 2002) (Oredsson, Svensk Rädsla, 2001)

och andras databaser. Denna terrorism har även den krävt åtgärder från samhällets sida för att kväsa rädslan i form av lagstiftning och utökade befogenheter.

5.4. Rädslan för invandrare

Den svenska rädslan kopplad till invandring och invandrare liknar i mångt och mycket den syn som fanns under 1900-talet. Det handlar dels om en rädsla för att invandrarna ska ta svenskarnas jobb och att de utgör säkerhetsrisker.

Allt eftersom Sverige blivit mer och mer involverat i EU och gränserna öppnats upp mot Europa har det spridit sig en rädsla att svenskarna ska få lida genom sämre arbetsvillkor. När EU utökades till 25 medlemstater och de baltiska länderna blev medlemmar debatterades detta scenario i framförallt media. Den billiga baltiska arbetskraften skulle konkurrera ut den svenska, beförde man. Flera politiker varnade för en balkanisering och syftade då både till arbetskraftsinvandring och en ökad organiserad brottslighet. Begreppet "social tursim" användes av bland annat dåvarande statsminister Göran Persson som en effekt av öppnade gränser.

Utökningen av EU skapade även rädsla för en ökad organiserad brottslighet. Denna rädsla startade redan när Sverige tog första steget med att luckra upp gränskontrollerna mot Europa i och med Schengenavtalet. Med mindre kontroll vid gränserna ansågs knark och andra olagliga handelsvaror kunna smugglas in lättare till Sverige. Därmed fanns också en växande rädsla att den organiserade brottsligheten kopplad till internationella nätverk skulle få fast grepp i Sverige.

Efter terroristattacken synliggjordes även en specifik rädsla för muslimer och religionen islam. Eftersom terrorismen kopplades samman med den muslimska världen växte också en rädsla för att även muslimska svenskar skulle kunna vara terrorister. Denna rädsla spädades på i och med publiceringen av Muhammed-karikatyterna 2006, då den muslimska världen reagerade kraftigt. Tryckfriheten som demokratisk rättighet ställdes mot andra religiösa normer och skapade en konflikt.

Jämfört med den rädsla som fanns för invandrare på 1900-talet, kan man konstatera att det är samma typ av rädsla, men underbyggt av andra händelser. Rädslan var förr kanske något mer fokuserad på rasfrågan, framförallt under 1930-40 tal, då Hitlers raslära fick som mest uppmärksamhet. Det är trots allt så att det verkar finnas en inneboende skepsis mot främmande folk bland svenskarna. Även om den utmanats allt mer i ett allt mer mångkulturellt Sverige, så finns den kvar.

5.5. Sammanfattning de svenska rädslorna

Sammanfattad kan man alltså se både skillnader och likheter i vilka svenska rädslor som finns idag jämfört med 1900-talet. De viktigaste skillnaderna är att "rädslan för yttre fiende" inte alls är lika synlig idag och att terrorismen istället till stor del styr den säkerhetspolitiska agendan. Denna typ av extremism måste kategoriseras som en egen rädsla i dagens

samhälle. Det har också växt fram en IT-terrorism som på elektronisk väg bidrar till svensk rädsla. Den har av naturliga skäl inte existerat i samma omfattning historiskt. Även en sorts religiös extremism existerar idag, vilken tagit sig uttryck i bland annat händelser som mordet på Fadime Sahindal. Denna typ av rädsla har med säkerhet existerat redan tidigare, men kom upp till ytan i och med Fadime och har sedan debatterats livligt. Denna rädsla handlar liksom de andra om en rädsla för inre oordning eftersom den innebär att religiösa normer anses kunna sättas över rättsstaten.

De likheter som finns historiskt är att rädslan för den politiska extremismen fortfarande är synlig i Sverige, även om den till viss del ändrats i karaktär och vilka grupper man fokuserar på. Även "rädslan för invandrare" liknar mer eller mindre helt den som Sverker Oredsson kartlagt historiskt. Här handlar det framförallt om att invandrare ska ta svenskarnas jobb och att de kan utgöra säkerhetsrisker.

5.6. En ny struktur?

"Vi lever i en ny tid" löd statsminister Göran Perssons ord efter 11 september attacken, när terrorismen målades upp som vår tids nya fiende. Den platsen har terrorismen också fått. Terrorismen har på allvar fått en framskjuten plats bland de svenska rädslorna. När Sverker Oredsson publicerade sin kartläggning av de svenska rädslorna 2001, synliggjorde han framförallt tre kategorier av rädsla som hållit sig levande i Sverige under 1900-talet. Han kunde med sina studier påvisa att dessa rädslor varit de mest aktiva i det svenska samhället under över ett sekel. Bara små förändringar hade skett trots flera omvälvande världshändelser. In på 2000-talet har dock detta delvis förändrats. Förändringar och likheter har redan presenterats ovan, men kanske ännu mer intressant är hur dessa strukturella svängningar kan förstås.

Ryssland, eller dåvarande Sovjetunionen, hade under lång tid varit en av de underliggande orsakerna till att det i Sverige funnits en rädsla för anfall från en yttre makt. Denna rädsla hade i många hänseenden varit dominerande under hela 1900-talet. Den har varit ett incitament till att svenska staten övervakade ytterlighetsåsikter, och framförallt vänsterextremister, under i princip hela förra seklet. Den har varit grunden till det typ av försvar vi utvecklat, dels militärt men också i samband med andra samhällsfunktioner, fokuserat på anfall från annan stat. Denna struktur har format hur svenska aktörer agerat i och med sin dominerande ställning. Den ställningen har inte rädslan för yttre hot från annan stat längre kvar.

Min studie pekar på att hotet från andra stater inte längre är så aktiv som den tidigare varit. Rädslan har med största sannolikhet inte försvunnit, men är inte alls lika uttalad som tidigare. Det pekar på att svenska staten inte påverkas av denna struktur i samma utsträckning som tidigare. Hur kan då denna struktur som varit aktiv under lång tid plötsligt försvinna ut i periferin. En förklaring kan vara att en annan rädsla tagits dess plats. Så länge

inte hotet från annan stat utmanades av någon annan rädsla var den central. Trots Sovjetunionens fall, och andra parallella händelser som knutit staterna närmare varandra i västvärlden, levde strukturen kvar även om den kanske var omodern. I och med 11 september attacken trädde den internationella terrorismen som rädsla fram i rampljuset och kunde ta dess plats. Det innebär inte att terrorismen ersatt rädslan för yttre hot, bara att händelser fått aktörerna att ändra fokus. Hur kan då denna förändring förklaras?

Internationell terrorism som fenomen var inget nytt, men världen hade aldrig skådat en attack likt den i USA 2001. Därav blev effekterna stora och omedelbara. Mina resultat stödjer att dessa effekter framhävde rädslan för terrorister även i Sverige. Tanken att det också kunde drabba oss var tillräcklig för att ge den en ny position bland de svenska rädslorna. Attacken den 11 september bröt den dominerande strukturen om att andra stater var vår största fiende. Förändringen kan förklaras med tanken om ett formativt moment som bryter en gammal eller skapar en helt ny struktur. De efterföljande besluten svenska staten tog som en effekt av attacken med nya lagar osv. fungerade sedan som självförstärkningsmekanismer, vilket etablerade rädslan för terrorismen som mer dominant än tidigare. Hotet i sig tillsammans med svenska statens vilja att stävja det gjorde förändringen möjlig. Alltså en sorts dialektik mellan strukturen och dessa aktörer.

Ett troligt scenario är att denna dialektik kommer att fortsätta och terrorismen som rädsla kommer förbli dominant en tid framöver. Detta pekar även William Agrells resultat på. Han menar att terroristen är "vår tids nya fiende".¹³⁵ 11 september attacken är en i raden av händelser som gjorde denna förändring möjlig. Det är givetvis så att andra parallella strukturer även dem spelat in. Kalla krigets slut och Sovjetunionens fall, en ökad europeisk integration genom EU osv., är saker som kan vara förklaringar till att rädslan för yttre stat hamnat i periferin. Rädslan klingade av samtidigt som händelsen i USA gav en ny starkare rädsla vid handen.

På motsatt sätt kan den kontinuitet vi finner i rädslan för invandrare och politisk extremism förklaras. Dessa lever kvar eftersom de är tröga djupt rotade rädslor i Sverige som inte brutits av en annan struktur. Terroristattackerna mellan 2001-2008 drabbade inte Sverige, men påminde om hur farliga andra främmande människor är. Främlingsfientlighet som tog sig uttryck i exempelvis attacker på Moskén i Malmö har visat sig fortfarande vara aktiv i samhället och tjänade i mångt och mycket på attacken. De fick invandrare att hamna i fokus trots att de flesta själva tagit avstånd från attacken. 11 september attacken kan förstås som självförstärkande mekanismer i dessa strukturer. Samtidigt hotade öppningen mot Europa genom EU-projektet en rädsla för "social turism" som även den förstärkte tanken om att invandrare hotar svenskarnas jobb och välfärd.

Flera parallella händelser kan alltså förklara hur vi är fast i tanken om rädslan för invandrare och för rädslan om samhällsomstörtande verksamma grupper, och hur fokus bl.a. förflyttats

---

¹³⁵ (Agrell W. , 2005)

mot högerextrema grupper. Trots utmanande tankar om ett mångkulturellt samhälle och dementier att den svenska välfärden skulle vara hotad lever dessa kvar.

6. Slutsatser

6.1 En nutida kartläggning

Syftet med den här studien var tudelat. Ett av dem var en kartläggning av svenska rädslor i en nutida kontext avgränsad till åren mellan 2001-2008. Den hade sin utgångspunkt i Sverker Oredssons tidigare kartläggning av 1900-talet.

Resultatet visar att de svenska rädslorna idag förändrats något. Rädslan för yttre fiende i form av stat har hamnat i periferin och är inte alls direkt uttalad mellan 2001-2008. Rädslan för invandrare är kopplad till att man ser invandrare som ett hot mot den egna säkerheten och att man är rädd att de ska ta svenskarnas jobb. Rädslan för samhällsomstörtande verksamhet och inre oordning är uppdelad på flera olika underkategorier. Dels är den klassiska politiska extremismen starkt sammankopplad med Sverigedemokraterna och deras politiska framgångar. Vit-makt demonstrationer och vänsterextremismen är fortfarande också aktiva. Dels har terrorismen trätt fram som en rädsla vilken får mycket uppmärksamhet både politiskt och medialt. Här har också en ny IT-terrorism kopplad till vårt nya informationssamhälle uttryckts rädsla för. Även den organiserade brottsligheten uttrycks som en rädsla vilket kan skapa inre oordning och vara samhällsomstörtande. Till sist har en rädsla för religiös extremism uttryckts där religiösa normer sätts över rättstatens regler.

6.2 Historisk jämförelse

Jämför man studiens resultat med Sverker Oredssons kartläggning över 1900-talets rädslor, har det funnits både kontinuitet och förändringar. Den kanske intressantaste förändringen är att rädsla för yttre fiende i form av annan stat försvunnit ut i periferin, där den tidigare under 1900-talet haft en central plats. Terrorismen har efter 11 september attacken fått stor uppmärksamhet, från att tidigare inte varit lika aktiv.

Rädslan för invandrare ser i en jämförelse mer eller mindre ut som den gjort i över 100 år. Där visar istället resultatet på kontinuitet trots stora omvälvande världshändelser. Rädslan för samhällsomstörtande verksamhet och inre oordning har också genomgått förändringar. Fokus ligger idag inom den politiska extremismen snarare på högerextremismen än vänsterextremismen. Studien kan inte fastslå i vilken grad och har ingen ambition att göra så heller, men ser man till vilken fokus de två får har högerextremismen varit mer debatterad. Tidigare var vänsterextremismen mer uppmärksam så här kan en förändring skönjas. Terrorismen har i och med attacken i USA alltså fått stor uppmärksamhet. Även den organiserade brottsligheten har debatterats livligt. En rädsla som Sverker Oredsson inte diskuterar i samma omfattning.

6.3 Strukturella förklaringar

De strukturella förklaringar som jämförelsen ger är att 11 september attacken haft inverkan på de svenska rädslorna. De förändringar som skett går med stor sannolikhet att koppla till attacken. Fokuseringen på terrorismen, mindre fokus på statliga fiender främlingsfientlighetens frammarsch osv. Den har sannolikt också förstärkt tanken om att

invandrare är farliga. Därmed har händelsen bidragit till att vissa gamla strukturer brutits eller förstärkts. Händelsen gjorde aktörerna tvungna att agera och deras beslut skapade i en dialektik med rädslan möjligheter till förändringen.

Jag har i resultatet även presenterat ett par rädslor som inte har någon referenspunkt historiskt i Sverker Oredssons forskning. IT-terrorismen har exempelvis uppkommit i samband med den teknologiska utveckling som skett de senaste decennierna. Dessa har jag lämnat därför lämnat utanför en vidare analys.

6.4 Avslutning

Den här studien har försökt att bidra med en kartläggning av de svenska rädslorna i en mer nutida kontext. Sverker Oredssons generösa bidrag till kartläggningen av 1900-talets rädslor har använts som hjälp och också som referenspunkt för att jämföra studiernas resultat. Studien har sedan försökt förstå resultaten med hjälp av strukturella förklaringar och institutionalismens verkstad. Studien har därmed fastslagit att 11 septemberattacken sannolikt bidragit till de förändringar resultatet pekar på. Det studien saknar är en koppling *hur* händelsen i har påverkat, vilket annan forskning kan bidra med.

7. Litteraturförteckning

Artiklar

"De är mördare som borde utvisas" Behroz Kurdahmadi känner stor. (2002-23-01). *Nerikes Allehanda* , s. 6.

"Visst har det blivit tuffare. Polisen har oss under lupp hela tiden". (2007-16-12). *Svenska Dagbladet* , p. 28.

Agera mot antisemitiska pöbelfasoner. (2006-27-07). *Nya Dagen* , s. 3.

Agrell, W. (2005-02-08). Upplevda hot blir verkliga. *Svenska Dagbladet* , s. 5.

Alberto Díaz, J. (2007-31-05). *Dagens Nyheter*. Använd 2009-31-12 från www.dn.se:
<http://www.dn.se/opinion/debatt/invandrarfientligt-parti-lockar-var-fjarde-svensk-1.516402>

Aldebe, M. (2006-06-05). Rädsla för religiös islam skapar islamafobi och rasism. *Borås Tidning* .

Bauhn, P. (2006-04-02). Svälj inte offerretoriken. *Svenska Dagbladet* , s. 9.

Bengtsson, A. (2007-16-11). *Levande Historia*. Använd 2009-31-12 från www.levandehistoria.se:
<http://www.levandehistoria.se/node/1570>

Bergman, L. (2008-12-09). *Fokus*. Använd 2009-06-12 från www.fokus.se:
<http://www.fokus.se/2008/09/sverige-efter-11-september/>

Bergstrand, M., & Barkman, T. (2005.20-09). "Dialog är den enda vägen" Grundaren av Islamic Center vägrar låta sig tystat av hoten. *Sydsvenskan* , s. 6-8.

Berntsson, L. (2008-07-05). Avrustning hot mot stabilitet. *Svenska dagbladet* , s. 8.

Besinning krävs. (2006-03-02). *Hallands Nyheter* , s. 16.

Bli bättre beredd för nya risker. (2001-17-10). *Borås Tidning* , s. 2.

Blomberg, G. (2008-23-10). Totalt trygg vill nog ingen vara. *Norrbottnen-Kuriren* , s. 2.

Borg, K. (2004-03-12). Regeringen vill kontrollera din dator- och teletrafik. *Stockholms Fria Tidning* , s.1.

Brandell, T. (2009-16-10). SD:s större än KD, V och MP. *Svenska Dagbladet* .

Bredberg, H. (2001-10-10). Signerat: Terrorns ABC. *Sydsvenskan* , s. 2.

Brink, B. (2007-30-06). Utpressning allt vanligare i Sverige. *Svenska Dagbladet* , s. 8.

Cervin, E. (2001-14-09). Svenska muslimer utsatta för hot. *Borås Tidning* , s. 18.

Claesson, C. (2001-08-10). Amatörer kan göra kemiska vapen. *Göteborgs-Posten* , s. 11.

Clausson, M. (2007-15-08). Protester mot att Vilks bilder inte ställs ut. *Göteborgs-Posten* , s. 81.

Demokratin behöver återerövas. (2002-15-09). *Nerikes Allehanda* , s. 2.

Det finns all anledning för. (2006-11-02). *Nerikes Allehanda* , s. 39.

Det hotade privatlivet och den snokande staten. (2007-31-03). *Västerbotten-Kuriren* , s. 2.

Drugge, G., & Gerdin, V. (2002-05-02). Rätten till eget liv! Informationen måste bli mycket bättre. *Falu-Kuriren* , s. 3.

Durrani, P. (2001-14-09). Missriktad vrede mot muslimer. *Göteborgs-Posten* , s. 4.

Elfström, J. (2009-22-04). www.gt.se. Använd 2009-30-12 från Göteborgs Tidning: <http://www.gt.se/nyheter/1.1542598/fangelse-for-bombdad-mot-barbro-jonsson>

En onödig konflikt som blir allt värre. (2006-06-02). *Dagens Industri* , s. 1.

Enad front mot högerextremister. (2002-04-05). *Helsingborgs Dagblad* , s. 9.

Eriksson, A., Sandin, E., & Thunberg, F. (2007-16-09). Ingen rubrik tillgänglig. *Helsingborgs Dagblad* , s. 8.

Gaversjö, D. (2007-07-12). Bötning - inkörsport till gängkriminalitet. *Göteborgs Posten* , s. 51.

Gerdin, V., Olsson, I., & Hallman, K. (2002-15-02). Invandrarflickor har rätt till ett eget liv. *Östersunds-Posten* , s. 7.

Giannou, C. (2003-05-12). Nazisterna marscherar för att sprida rädsla. *Aftonbladet* , s. 30.

Gillså, T. (2007-17-04). Har du rent mjöl i badvattnet? *Nätverk & Kommunikation* , s. 13.

Hansson, W. (2006-02-02). Därför visar vi inte bilderna. *Aftonbladet* , s. 10.

Hebb, T. T. (2004-14-06). Vem kan man litea på? *Svenska Dagbladet* , s. 14.

Heberlein, A. (2006-22-02). Religionen behöver kritik. *Sydsvenskan* , s. 4.

Hermansson, M. (2008-25-10). Bakom grinden blir världen ett problem. *Borås Tidning* .

Hjärne, P. (2003-12-10). Ökad säkerhet, större öppenhet. *Göteborgs-Posten* , s. 2.

Hot mot pro-israelisk demonstration . (2002-06-05). *Östersunds-Posten* , s. 2.

Ivarsson, J. (2007-03-11). De lever i skräck - Maffians offer är vanliga svenskar - nu berättar de. *Aftonbladet* , s. 14-15.

Jabar, A., & Kurdo, B. (2002-12-03). Straffa hårt för hedersmord. *Svenska Dagbladet* , s. 5.

Jaga inte syndabockar. (2001-14-09). *Sydsvenskan* , s. 2.

Johansson, A. (2007-08-09). Terrorismen måste bemötas med rättssäkra medel. *Östersunds-Posten* , s. 9.

Johansson, K., & Johansson, V. (2005-26-07). Förhindra terrorn men stoppa storebror. *Östersunds Posten*, s. 9.

Justitiedepartementet. (2001-20-12). Direktiv 2001:120. Stockholm.

Karam, S. (2006-03-02). Offra inte yttrandefriheten för en missriktad tollerans. *Göteborgs-Posten*, s. 47.

Kommentar om Muhammedteckningarna. (2006-08-02). *Göteborgs-Posten*, s. 12.

Larsson, G. (2005-12-12). Aktuella frågor: "Bemöt islamafobin". *Sydsvenskan*, s. 4.

Larsson, L. (2005-18-05). Knakar. *Västerbotten-Kuriren*, s. 30.

Larsson, P. (2008-25-07). En billig lösning - Petter Larsson om FRA och maktens rädsla för massan. *Aftonbladet*, s. 4-5.

Liljero, E. (2002-22-11). Politiker kräver hårdare tag mot antisemitism. *Nya Dagen*.

Lindahl, E. (2008-14-06). Skäms, svenska politiker. *City*, s. 8.

Lurade och rädda inför våldet. (2007-26-11). *Sydsvenskan*, s. 5.

Lönnaeus, O. (2002-26-01). Ilska över passiva kurdforeningar. *Sydsvenskan*, s. 8.

Lönnaeus, O., Söderberg, K., & Magnusson, E. (2006-28-05). Högerpopulismen i Skandinavien: Sverigedemokraterna satsar hårt för att nå riksdagen. *Sydsvenskan*, s. 10.

Magnusson, E. (2006-15-03). Hundratusentals svenskar accepterar inte judar. *Sydsvenskan*, s. 6.

Malik, K. (2001-17-10). Vår skräck farligare än mjältbrand. *Aftonbladet*, s. 33.

Malmström, B. (2002-30-03). "Upptrappning leder inte till ökad säkerhet, tvärtom". *Svenska dagbladet*, s. 6.

Malmström, C. (2005-05-10). Tjänstedirektivet skapar jobb. *Västerbotten-Kuriren*, s. 4.

Naturligt att känna oro. (2001-03-10). *Svenska Dagbladet*, s. 74.

Nazister samlas till skånsk festival. (2007-26-07). *Sydsvenskan*, s. 8.

Nej till övergångsregler. (2004-20-03). *Sfu 2003/2004:15*. Socialförsäkringsutskottet.

Normalt att vara rädd. (2001-19-10). *Svenska Dagbladet*, s. 13.

Nyman, A. (2003-04-10). Släpp fram vreden nu! *Hallands Nyheter*, s. 26.

Nyström, S. (2007-14-09). Underblåser främlingsfientligheten. *Nya Ludvika Tidning*, s. 1.

Olsson, K. V. (2006-27-01). Privatliv hotas av ökande övervakning. *Miljömagasinet*, s. 4.

Olsson, U. (2004-10-04). Fackforeningarna ska vara fria. *Borlänge Tidning*, s. 2.

Oredsson, S. (2001-08-10). Aktuella frågor: "Terrorn har ökat främlingsrädslan". *Sydsvenskan* , s. 2.

Palmqvist, J. (2006-26-07). Ny polistaktik mot mc-ligorna. *Sydsvenskan* , s. 6.

Parkrud, E. (2001-12-09). Världen lider av en krisreaktion. *Göteborgs-Posten* , s. 10.

Pedersen, L. (2002-06-05). Hotbild mot manifestation för Israel. *Borås Tidning* , s. 16.

Perez, M. (2006-05-06). Militarisering ingen garant för demokrati. *Borlänge Tidning* , s. 1.

Persson, G. (2002-11-09). Sårbara men starka. *Svenska Dagbladet* , s. 5.

Pettersson, A. (2002-16-04). Ökat hot mot Judiska församlingen. *Göteborgs-Posten* , s. 7.

Politiker förföljs Tvingades stänga av telefonen efter anonyma rasistiska samtal. (2002-14-08). *Nerikes Allehanda* , s. 5.

Qviström, D. (2005-10-11). Större öppenhet bästa försvar - Moskébranden i Malmö. *Kyrkans Tidning* , s. 10.

Rosencrantz Bergdahl, K. (2006-08-02). Integriteten står på spel. *Borlänge Tidning* , s. 1.

Roslund, C.-A. (2002-17-12). Slå vakt om försvaret. *Borås Tidning* , s. 2.

Rädslan hotar öppna samhället. (2001-14-10). *Borås Tidning* , s. 2.

Salemmarschen som störst 2003. (2008-06-12). *Dagens Nyheter* .

Sjödin, A., & Hassel, J. (2006-28-01). Bodström spolar ner vår integritet i toan. *Nya Ludvika Tidning* , s. 1.

Sjöstedt, J., & Svensson, E.-B. (2005-07-08). Aktuella frågor: "I demokratins tjänst?". *Sydsvenskan* , s. 4.

Ska vi bli en stad för nazister. (2003-04-08). *Helsingborgs Dagblad* , s. 19.

Skott mot rättssamhället. (2008-15-03). *Sydsvenskan* , s. 4.

Spänd stämning vid demonstration. (2002-06-05). *Helgsingborgs dagblad* , s. 12.

Statsvetare, O. (2008-19-09). FRA-stöd till diktaturer. *Dalfolk emellan* , s. 27.

Ström, P. (2005-18-08). Ridå för ditt privatliv. *Svenska Dagbladet* , s. 21.

Strömquist, S. (2002-27-11). Skånepolitiker låter inte hot tysta honom. *Sydsvenskan* , s. 4.

Svenska judar känner sig hotade. (2003-04-12). *Göteborgs Posten* , s. 1.

Syrén, H. (2008-07-07). *Försvarmakten*. Använd 2009-31-12 från www.mil.se:
<http://www.mil.se/sv/Nyheter/OBs-nyhetsbrev/Nyhetsbrev-7-juli-2008/>

Söderlund, P. (2006-06-12). Protest mot rasismen. *Falu-Kuriren* , s. 1.

TT. (2008-16-05). Hotbild underkänns av ÖB. *Sundsvalls Tidning* , s. 18.

Tyvelius, D. (2005-27-10). Mordbrand ett hot mot religionsfriheten. *Kyrkans Tidning* , s. 12.

Ulvskog, M., & Holmberg, B. (2004-11-03). Skrivelse 2003/04:119 Särskilda regler under en övergångsperiod för arbetstagare från nya medlemsstater enligt anslutningsfördraget. Stockholm: Utrikesdepartementet.

Venskyte, D. (2004-16-02). Var inte så rädd för oss Persson. *Aftonbladet* , s. 24.

Winiger, S. (2006-20-09). SD nära tre procent i valet. *Sveriges Radio* .

Wrede, M. (2006-28-09). Främlingsfientligt parti, säger forskare. *Dagens samhälle* , s. 8-9.

Vänsterpartiets Fullmäktigegrupp Östersund, U. V. (2003-07-11). Minns kristallnatten 9 november. *Östersunds Posten* , s. 7.

Ökat skydd mot terror i hamnarna. (2004-31-10). *Helsingborgs Dagblad* , s. 7.

Örebro. (2004-13-03). *Nerikes Allehanda* , s. 8.

Böcker

Abrahamsson, O., & m.fl. (2007). *SOU 2007:22 d1; Skyddet för den personliga integriteten*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.

Agrell, W. (2005). *Förvarning och samhällshot*. Lund: Studentlitteratur.

Bodström, T. (2006). *Prop 2005/2006:177; Åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott*. Stockholm: Regeringen.

Brorsson, J., & Eriksson, A. (2006). *SOU 2006:98*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.

Danielsson, A., Årestad Radner, E., Mattson, T., Häggström, T., Götblad, C., & Antemar, G. (2008). *DS 2008:38*. Stockholm: Justitiedepartementet.

(2005). *Ds 2005:30, En anpassad försvarunderättelseverksamhet*. Stockholm: Försvarsdepartementet.

Eberhard, D. (2007). *I trygghetsnarkomanernas land*. Mån-pocket.

Ekgren, A.-M., & Oscarsson, H. (2002). *Det Röda Hotet*. Lund: Nordic Academic Press.

Eliasson, U. (2002). *Politisk övervakning och personkontroll 1945-1969*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.

Eliasson, U. (2002). *Politisk övervakning och personkontroll 1969-2002; Förutsättningarna för säkerhetspolisens politiska registreringar och medverkan i personalkontrollen*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.

- Eriksson, A., Eklycke, L., Nordling, L., & Lagerud, P. (2005). *SOU 2005:38, Tillgång till elektronisk kommunikation vid brottsutredningar m.m.* Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.
- Hay, C. (2002). *Political Analysis; A Critical Introduction.* Hampshire: Palgrave.
- Hjort, M. (2002). *Den farliga fredsrörelsen; Säkerhetstjänstens övervakning av fredsorganisationer, värnpliktsvägrare och FNL-grupper 1945-1990.* Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.
- Hjort, M. (2002). *Hotet från vänster; Säkerhetstjänstens övervakning av kommunister, anarkister m.m 1965-2002.* Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.
- Jäderblom, H., & Lindbäck, K. (2007). *DS 2007:2.* Stockholm: Justitiedepartementet.
- Kumm, B. (2002). *Terroismens historia.* Lund: Historiska media.
- Lampers, L. O. (SOU 2002:92). *Det grå brödrskapet - en berättelse om IB.* Stockholm: Elanders Gotab AB.
- Lodenus, A.-L. (2006). *Gatans parlament.* Stockholm: Ordfront.
- Löfgren, M., & Vatankhah, M. (2002). *Vad hände med Sverige i Göteborg?* Stockholm: Ordfront.
- March, G. J., & Olsen, J. P. (1989). *Rediscovering Institution.* New York: Free Press.
- Massiv polisinsats vid demonstration - antidemonstranter kördes bryskt i väg från pro-israeler . (2002-06-05). *Nerikes Allehanda* , s. 6.
- Melin, L. (2001-18-10). Kunskap ger oss makt över skrällen. *Aftonbladet* , s. 26.
- Molin, K., Hjort, M., Johansson, A. W., & Lampers, L. O. (2002). *Övervakning av "SKP-komplexet".* Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.
- Munck, J. (2003:33). *Vår beredskap efter den 11 september.* SOU.
- Odenberg, M., & Lindbäck, K. (2007). *Lagrådsremiss; En anpassad försvarsunderättelseverksamhet.* Stockholm: Regeringen.
- Oredsson, S. (2001). *Svensk Rädsla.* Lund: Nordic Academic Press.
- Persson, G. (2008). *Min väg, mina val.* Viborg: Bonnier Pocket.
- Pierson, P. (2000). Path Dependence, Increasing Returns and the Study of Politics.
- (2005). *Prop 2005/2006:1 Utgiftsområde 4.* Stockholm: Regeringen.
- (2002). *SOU 2002:88; Politisk övervakning och personkontroll 1945-1969.* Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.
- (2005). *Säkerhetspolisen 2005.* Stockholm: Säkerhetspolisen.
- Säkerhetspolisen. (2003). *Brott kopplade till rikets inre säkerhet.* Stockholm: Säkerhetspolisen.
- Säkerhetspolisen. (2002). *Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet.* Stockholm: Säkerhetspolisen.

Säkerhetspolisen. (2005). *Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet*. Stockholm: Säkerhetspolisen.

Säkerhetspolisen. (2006). *Säkerhetspolisen 2006*. Stockholm: Säkerhetspolisen.

Säkerhetspolisen. (2007). *Säkerhetspolisen 2007*. Stockholm: Säkerhetspolisen.

Säkerhetspolisen. (2008). *Säkerhetspolisen 2008*. Stockholm: Säkerhetspolisen.

Wijk, E. (2001). *Göteborgskravallerna*. Stockholm: Manifest.

Österberg, K. (2009). *När vinden vände - Olof Palme 1969-1986*. Stockholm: Leopard förlag.

(2002). *Övervakningen av nazister och högerextremister; SOU 2002:94*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.

Internet

<http://sverigedemokraterna.se>. (u.d.). Hämtat från Sverigedemokraterna:

<http://sverigedemokraterna.se/vart-parti/partiets-historik-i-kronologisk-ordning/> den 20 12 2009